

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
факультет політичних наук
кафедра журналістики

«Допущено до захисту»
т. в. о. завідувача кафедри журналістики

_____ Анна СОЛОВЙОВА
(підпис)

“ ____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр

за освітньо-професійною програмою «Журналістика»
зі спеціальності 061 Журналістика

**на тему: «Пропагандистська комунікація на тимчасово окупованих
територіях України 2014-2023 роки»**

Виконала:

Здобувачка IV курсу, групи 448
Наймитенко Дар'я Володимирівна

(підпис)

Науковий керівник:

кандидат політичних наук,
доцент кафедри журналістики
Соловйова Анна Сергіївна

(підпис)

Рецензент:

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології
та міжкультурної комунікації
Пономаренко Сергій Сергійович

(підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Здобувач _____
(підпис)

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	7
1.1. Визначення пропаганди та її основні етапи розвитку.....	7
1.2. Види та форми пропаганди.....	13
Висновки до розділу 1.....	15
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ПРОПАГАНДИ НА СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ.....	16
2.1. Прийоми та методи пропаганди.....	16
2.2. Механізми психологічного впливу пропаганди на громадську думку. 20	
2.3. Негативні наслідки та протидія пропаганди.....	21
Висновки до розділу 2.....	24
РОЗДІЛ III. РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДИСТСЬКА КОМУНІКАЦІЯ НА ТОТ.....	25
3.1. Специфіка пропаганди в анексованому Криму.....	25
3.2. Пропаганда на сході України в період з 2014-2022 роки.....	30
3.3. Пропаганда під час повномасштабного вторгнення.....	38
3.4. Авторські матеріали щодо теми дослідження.....	49
Висновки до розділу 3.....	54
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ТОТ – тимчасово окуповані території.

в.о. президента – виконуючий обов'язки президента.

РФ – Російська Федерація.

ОДА – обласна державна адміністрація.

«ЛНР» та «ДНР» – Луганська/Донецька народні республіки, штучно утворені держави місцевою окупаційною владою, тимчасово окуповані території України.

т.зв. – так звані.

СВО – спеціальна воєнна операція.

ТЦ – торговельні центри.

ЗСУ – Збройні Сили України.

АРК – Автономна Республіка Крим.

ВСТУП

Пропаганда – це цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людей з метою формування їхніх переконань, поглядів і цінностей відповідно до інтересів суб'єкта пропаганди. Вона є одним із найефективніших інструментів впливу на суспільство, оскільки використовує знання про людську психологію та особливості сприйняття інформації.

З моменту незаконного втручання Російської Федерації в Україну, анексії Автономної Республіки Крим й збройної агресії на сході України у 2014 році, в тому числі початком повномасштабного вторгнення у 2022 році, пропагандистська комунікація відіграє значну роль у підтримці окупаційного режиму та поширенні дезінформації серед населення тимчасово окупованих територій.

Актуальність дипломної роботи є безперечною, тому що пропагандистська комунікація є важливим і невід'ємним аспектом журналістики. Враховуючи те, що війна на території України триває впродовж 10 років, проблема інформаційно-пропагандистської діяльності на ТОТ України залишається нагальною і має серйозні наслідки, як для суспільства, так і для держави, її політики та безпеки.

У дипломній роботі важливо розглянути яким чином виникла пропагандистська комунікація у 2014 році на сході України, а також в АРК, як функціонує на ТОТ донині, а також розвиток й зміни, які сталися з пропагандою до 2023 року. Крім того, для всебічного розуміння цього питання важливим є вивчення методів і прийомів пропаганди, механізмів психологічного впливу на громадську думку, засобів протидії.

Протягом 2014-2023 років питання використання пропагандистської комунікації на тимчасово окупованих територіях України стало предметом досліджень для багатьох вітчизняних науковців: Л. Л. Тютюнник, М. О. Туранський, М. Л. Белкін, Л. М. Белкін, Ю. Л. Юринець, І. М. Сопілко, В. А. Смолій, Л. Д. Якубова, Я. Примарченко, А. М. Романишин, С. В. Черевичний, О. П. Остапчук.

Отже, враховуючи, що війна ведеться не лише на полі бою, а й в інформаційному просторі, актуальність дослідження інформаційної пропаганди на ТОТ в Україні є важливою та нагальною. Для кращого розуміння теми варто вивчити передумови виникнення пропагандистської комунікації, її становлення, розвиток та трансформації, які відбувалися протягом десятиліття війни.

Дипломна робота ставить за мету дослідити теоретичні засади пропагандистської комунікації на ТОТ України в період 2014-2023 років.

Для досягнення мети дослідження поставлені такі **завдання**:

1. визначати термінологію пропаганди та її основні етапи розвитку.
2. окреслити основні класифікаційні види й форми пропаганди.
3. розглянути техніки та прийоми пропагандистської комунікації.
4. охарактеризувати механізми психологічного впливу пропаганди на громадську думку.
5. визначити негативні наслідки та протидії пропаганді.
6. дослідити специфіку пропаганди в анексованому Криму, на сході України в період 2014-2022 років й під час повномасштабного вторгнення.

Об'єктом дослідження є матеріали й розслідування опубліковані медіа, статті й публікації науковців, дослідників й аналітиків, які займаються вивченням пропагандистської комунікації на ТОТ України.

Предметом дипломної роботи є специфіка пропагандистської комунікації, її канали та вплив на тимчасово окупованих територіях України з 2014 по 2023 роки.

Для виконання поставлених завдань авторка дослідила медіа та наукову літературу з цієї теми, розглянула і проаналізувала офіційні документи, заяви, публікації тощо, які можуть відображати стратегію, тактику пропагандистських організацій і підлеглих урядових структур, застосовувала методи контент-аналізу для вивчення пропагандистських матеріалів з погляду їхньої тематики, риторичних прийомів, використання символів та образів.

Методи дослідження: історичний метод, порівняльний метод, аналітичний метод, хронологічний метод при дослідженні пропагандистської комунікації на ТОТ, метод спостереження, статистичний метод, який дозволяє дослідити зміни в російській пропаганді з 2014 по 2023 роки.

Наукова новизна дипломної роботи полягає у спробі здійснення аналізу пропагандистської комунікації на тимчасово окупованих територіях України в період з 2014 по 2023 роки.

Практичне та теоретичне значення роботи полягає у можливості подальшого використання його результатів у межах вивчення таких навчальних дисциплін як: «Журналістський фах», «Журналістське розслідування», «Теорія та історія журналістики».

Апробація результатів дослідження. Результати здійсненого дослідження було опубліковано на офіційному сайті Чорноморського національного університету імені Петра Могили кількість публікацій (6 публікацій); газета «ВАГАНТ» Чорноморського національного університету імені Петра Могили, кількість публікацій (1 публікація).

Структура дипломного проєкту. Робота складається зі списку умовних скорочень, вступу, змісту, трьох розділів, 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел: 35 позицій. Загальний обсяг роботи – 57 сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ.

1.1. Визначення пропаганди та її основні етапи розвитку.

Пропаганда – це вплив на думки, почуття та поведінку людей з метою підтримки певних ідей, переконань чи цілей. Цей інструмент можна використовувати як в позитивних, так і негативних цілях. Дослідження пропаганди можна проводити за допомогою різних підходів, включаючи психологію, соціологію та політичний аналіз. Досягнення пропагандистських цілей залежить від використання різноманітних прийомів, включаючи історичні факти, статистичні дані, неправдиву інформацію, емоційні маніпуляції, загальні заяви та інші засоби переконання.

Пропаганда може повністю спотворювати інформацію, спонукати людей приймати рішення та дії на підставі неповної або неточної інформації, що призводить до негативних наслідків для суспільства та окремих людей.

Використання пропаганди можливе в багатьох сферах життя: медіа, політика, реклама, соціальні мережі та масова культура.

Однак важливо пам'ятати, що використання пропаганди може бути небезпечним і може призвести до обмежень свободи слова, вираженні поглядів, підтримці стереотипів й посиленні розколів у суспільстві. Варто вміти відрізнити пропаганду від об'єктивної інформації та критично аналізувати отриману інформацію [34].

Етапи розвитку пропаганди.

1. Античний період.

Хоч термін «пропаганда» з'явився лише у 17 столітті, методи впливу на думки та поведінку людей існували протягом всієї історії.

У давньому Римі перший імператор Октавіан Август був майстром пропаганди. Він використовував різні засоби, щоб створити собі образ доброго і мудрого правителя, який відновив мир і процвітання Римської імперії.

Однією з найважливіших форм пропаганди Августа була література. Він підтримував письменників, які прославляли його діяння і замовляв написання історичних творів, які представляли його в позитивному світлі.

Август також використовував мистецтво для пропаганди своїх ідей. Його зображували на монетах, статуях та у вигляді іншого мистецтва, зокрема, він зображувався як сильний і мудрий правитель. Наприклад, на монетах Августа часто зображували в оточенні богів і богинь, що підкреслювало його божественне походження.

Окрім того, важливо зазначити, що Октавіан вважав себе квінтесенцією римлянина, який був оголошений імператором, не мав єгипетської коханки та працював на покращення Рима.

Август також використовував публічні заходи для відтворення власних пропагандистських ідей. Він організовував урочисті ігри, фестивалі та інші заходи, які прославляли його діяння. Наприклад, Август збудував Пантеон, який був присвячений усім богам Риму. Цей храм був символом єдності імперії та влади Августа [33].

У давній Греції, у 480 році до н.е., визначний полководець Фемістокл вдало використовував пропаганду для забезпечення перемоги у перських війнах. Під час рішення критичної битви при Саламісі він втілював кампанію дезінформації, яка вдало змушувала Ксеркса вважати грецькі сили слабкими. Цей вдалий стратегічний хід призвів до того, що перський владар відклав свої військові дії та розпочав дипломатичні переговори.

Діяльність Фемістокла у битві при Саламісі виявилася вирішальною для грецького успіху і дозволила їм відбити перську загрозу і водночас відзначити ефективність пропагандистських методів у античному світі.

Цей витончений стратегічний підхід не лише підкреслив важливість впливу на громадську думку через інформаційні канали, але і став прикладом для наслідування у подальших конфліктах та війнах. Фемістокл показав, що пропаганда може бути потужним інструментом в руках визначальних лідерів, які здатні впливати не лише на поле бою, але й на вищі рівні інформаційної стратегії [21, с. 164; 31].

3. Період середньовіччя.

У Середньовіччі церква та світська влада активно використовували різні форми пропаганди для досягнення своїх цілей, розглянемо декілька з них:

- Хроніки – це списки подій з релігійним ухилом, які підкреслюють божественне втручання та прославляють правителів або інституції. Їм не вистачає об'єктивності та критичного аналізу, адже вони описують події з певної точки зору, щоб сформувати думку читача.
- Агіографії – це життєписи святих, які часто містять чудеса та інші надприродні явища. Їхньою метою є не лише розповісти про життя святих, але й підкреслити їхню святість та силу віри, щоб надихнути читачів та утвердити релігійні догми.
- Риторичні монографії – це розповіді про дії правителів або громад, які містять коментарі та пояснення автора. Їхні автори часто упереджені та використовують риторичні прийоми, щоб переконати читача у своїй правоті.

Всі три типи середньовічної історіографії використовувалися для пропаганди. Хроніки могли використовуватися для легітимації влади правителя, агіографії – для поширення релігійних ідей, а риторичні монографії – для підтримки певної політики чи ідеології [31].

4. Період просвітницької епохи.

Пропаганда в епоху просвітництва була націлена на просування ідей раціоналізму, розширенні кругозору населення, підвищенні грамотності та усвідомленні важливості науки та технологій для соціального прогресу.

Головні особистості в епоху просвітництва, які поширювали пропагандистські наративи:

- Вольтер: Використовував сатиру, публіцистику, філософські трактати для викриття феодального ладу і церкви.
- Жан-Жак Руссо: У своїх романах: «Нова Елоїз», «Еміль» або «Про виховання» пропагував ідеї природної людини, вільного кохання, нового виховання.

- Дені Дідро: «Енциклопедія» – монументальний проєкт, що мав на меті систематизувати наукові знання та зробити їх доступними для широких верств населення.

У своїх п'єсах Вольтер, Бомарше, Лессінг висміювали феодальні порядки, пропагували нові ідеї свободи, рівності, справедливості, а картини, скульптури, графіка прославляли розум, науку, прогрес [5].

5. XX століття (1939-1945 роки).

Двадцяте століття та бурхливий розвиток пропаганди, який перетворився з простого інструменту на могутню зброю й використовувався для підтримки політичних режимів та ведення військових конфліктів. Цей період відзначається різким зростанням впливу пропаганди на маси та грає ключову роль в геополітичних процесах.

Виникнення нових медіа, а саме радіо та телебачення, стало поворотним моментом у розвитку пропагандистських стратегій. Ці медіа суттєво посилили вплив пропаганди, забезпечивши їй глибше проникнення в суспільство та значно більшу роль у формуванні громадської думки.

Пропаганда перетворилась на поле битви за людські серця та розуми, де використовуються різноманітні методи маніпулювання масовою аудиторією. Її вплив став важливим фактором у визначенні політичного курсу, формуванні національної ідентичності та виправданні військових дій [34].

Одним з таких прикладів є внутрішня пропаганда А. Гітлера під час Другої світової війни.

Гітлер майстерно використовував пропаганду як інструмент для розширення армії та маскуванню агресивних воєнних дій. Нацистський режим вдавався до маніпуляцій, щоб спонукати німців до участі у війні та приховував правду про злочини, які скоювали німці. Пропагандисти зображували Німеччину жертвою, вимушеною захищатися від ворожих сил, а війну виправданою відповіддю на зовнішні загрози.

Завдяки пропаганді німці легше сприймали жорсткі умови життя на своїй території та закривали очі на звірства, що чинилися ними на окупованих землях. Пропагандистський вплив був настільки сильним, що навіть коли з 1943 року стало очевидним, що перемога неможлива, віра в Гітлера залишалася непокірною. Нацистська Німеччина продовжувала війну та терор, хоча щомісячні втрати її військ у ті останні місяці сягали понад 450 000 тисяч осіб, але з рештою навіть така потужна пропаганда не змогла запобігти поразці Гітлерівської Німеччини [30].

Зокрема, радянська пропаганда не відставала від використання пропагандистської комунікації. Через війну населення тодішнього СРСР відчувало на собі зниження рівня життя, загрозу здоров'ю або смерті, тоді основною задачею пропаганди було зниження соціального стресу, підвищення бойового духу серед військових, а також продуктивна праця в тилу.

Радянська пропаганда використовувала національні символи, образи відомих політичних діячів та історичних героїв, щоб мобілізувати населення та підтримувати бойовий дух.

Війна зображувалася як необхідна та справедлива, щоб захистити країну від ворога. Народ представлявся як єдина нездоланна сила, а небезпека фронтового життя часто замовчувалася. Для підтримки бойового духу використовувалися воєнні успіхи, а ворогів зображували як жалюгідних і слабких.

Усне мовлення й друкована пропаганда були найефективнішими, але згодом важливу роль відігравали радіо та кінопропаганда, а також транспаранти та плакати. Після війни пропаганда стала популярним засобом впливу на суспільство, але разом з тим підірвала довіру до людей, і вона стала менш ефективною [13, с 224-225].

У цей період пропаганда була невід'ємним інструментом для політичних лідерів, а розвиток нових технологій масової комунікації робив її вплив ще більш ефективним та всеосяжним.

6. Період сучасності.

У сучасному цифровому світі XXI століття пропаганда набуває великої ефективності завдяки соціальним мережам, інтернет-сайтам, онлайн-виданням, ютуб-каналам та іншим інтернет-ресурсам. За допомогою різноманітних алгоритмів пропагандисти можуть направляти повідомлення на конкретну аудиторію та створювати враження широкої підтримки власних ідей.

На цей час пропаганда трансформується в інструмент інформаційної боротьби. Її основна мета це – активний вплив на інформаційний простір з метою його модифікації, що призводить до змін у реальному світі.

Завдяки сучасним інформаційним технологіям та інструментам, пропаганда стає систематизованою формою цілеспрямованого переконання. Головна мета пропаганди впливати на емоції, погляди, думки та дії певної цільової аудиторії. Цей вплив може здійснюватися з політичних, ідеологічних або інших мотивів, а також у різних сферах, наприклад, політична, культурна, релігійна та інші. Крім того, пропаганда може приймати різноманітні форми.

У сучасному світі пропаганда доволі різноманітна, її можна зустріти не тільки в традиційних медіа, таких як телебачення, радіо, друковані видання, а й найбільшій популярності набувають онлайн-медіа, тому один із визначних прикладів цифрової пропаганди – це використання соціальних мереж для поширення фейкових новин та дезінформації [7].

Пропаганда розвивалася від давніх часів до сучасності, пристосовуючись до змін у суспільстві та технологіях. Від стратегій грецьких та римських лідерів до релігійних кампаній середньовіччя та просвітницької ідеології, форми пропаганди можуть змінюватися, але її вплив на суспільство залишається важливим. Використання Інтернету та соціальних мереж у сучасності робить пропаганду ще більш впливовою. Вивчення історії пропаганди є ключем для розуміння її ролі у формуванні уявлень, динаміки влади та їхніх методів пропагандистської комунікації в різні періоди.

1.2. Види та форми пропаганди.

Пропагандисти вдаються до різноманітних методів, покладаючись на соціально-психологічні дослідження. Деякі з цих стратегій можна визначити як послідовні помилки, оскільки самі пропагандисти використовують аргументи, що, на перший погляд, здавалися б переконливими, але, на жаль, не завжди є вірними та об'єктивними.

У наступних пунктах нижче розберемо деякі види та форми пропаганди.

Основні види пропаганди:

- Політична.
- Військова.
- Наукова.
- Комерційна.
- Спортивно-медична.
- Пропаганда дегенерації.

Пропаганда може бути розподілена відповідно до емоційного впливу, а саме на *позитивну (конструктивну)* та *негативну (деструктивну)*.

Позитивна пропаганда висвітлює погляди конструктивним та зрозумілим способом, має на меті позитивно впливати на суспільство та формувати цінності у людей, зокрема інформативно впливати та сприяти розвитку суспільства, не обмежуючи доступ до інформації, а надаючи її тим, хто її потребує.

Негативна пропаганда, навпаки, насаджує реципієнту певні переконання. Розпалює ворожнечу та підсилює конфлікти в суспільстві з метою розділення та підкорення людей пропагандистським наративам. Функція негативної пропаганди полягає в створенні ілюзії паралельної реальності, що сприяє ілюзорним цінностям та переконанням, що служать інтересам пропагандистів.

Пропаганда може бути розділена за спрямуванням психологічного впливу на різні категорії:

- Пропаганда започаткування – ця форма спрямована на рекламування ідеї створення нового типу суспільства та залученні людей до активної участі в цьому процесі.
- Пропаганда витриманості та доблесності – її мета полягає в заклику до відваги та терпіння у стиках з втратами, інспірованої прикладом героїства та спрямованої на поширення ідеї масової доблесті.
- Пропаганда освіти – спрямована на інформування про дії політичних партій, лідерів та показ державної політичної або економічної сили.
- Пропаганда нищення – спрямована на протидію філософії ворожої держави, переконуючи населення у моральній неправомірності її системи цінностей та слабкості її героїв.
- Пропаганда поділу – полягає у розпалюванні національних, релігійних та соціальних конфліктів.
- Пропаганда погрози – використовується з метою залякування як вищого керівника країни, так і населення, використовуючи психологічні та фізичні методи погроз.
- Пропаганда розпачу – спрямована на переконання громадян у скрутності соціально-економічного становища, при цьому підкреслюється недостатність дій уряду для його поліпшення. В умовах воєнного конфлікту вона також впливає на військових, підштовхуючи їх до відчуття безнадійності та пониження бойового духу.

Пропаганда може бути класифікована залежно від джерела інформації:

- Біла пропаганда ґрунтується на офіційних інформаційних джерелах, зокрема на даних, що надаються урядовими органами. Вона відкрита, використовує правдиві факти та не приховує своїх цілей.
- Сіра пропаганда характеризується відсутністю чітких джерел інформації, використанням як перевірених, так і неперевірених даних, а також маніпулюванням фактами та думками для нав'язування своїх рішень.

- Чорна пропаганда завжди приховує свої реальні джерела інформації, крім того, головною її метою є маніпулювання та створення для реципієнта хибного уявлення [12; 15].

Пропаганда охоплює різноманітні класифікації та види, які можуть впливати на емоції та психологічні аспекти. Важливо, щоб суспільство вміло критично мислити, перевіряти джерела інформації, щоб уникнути впливу пропаганди.

Висновки до розділу 1.

У сучасному світі, де поширення інформації стало більш доступним, пропаганда є потужним інструментом формування світогляду людей.

Пропаганда стає ще більш небезпечною через доступність нових технологій. Її можна використовувати для маніпулювання громадською думкою, розпалюванні ворожнечі й навіть підтримки насильства і злочинів

Її форми та методи змінювалися з часом, але її мета залишається незмінною, а саме контроль над суспільством й досягнення певних цілей. Знання про те, як пропагандисти використовують різні методи маніпулювання, допоможе розпізнавати прийоми та уникати їхнього впливу.

Окрім того, пропаганда може бути як позитивною, так і негативною. Позитивна пропаганда використовується для просування конструктивних ідей та цінностей, тоді як негативна пропаганда використовується для розпалювання ворожнечі та розколу суспільства.

Вміння розпізнавати та критично оцінювати пропаганду – це навичок, який допоможе приймати обґрунтовані рішення та захистити себе від маніпуляцій в сучасному світі.

РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ПРОПАГАНДИ НА СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ.

2.1. Прийоми та методи пропаганди.

Пропаганда використовує систему прийомів й методів, які спрямовані впливати на громадську думку з метою формування конкретних переконань та ідей. Ці техніки можуть застосовуватися в різних сферах, таких як політика, медіа, реклама та інші.

Прийоми пропаганди охоплюють різноманітні аспекти впливу на громадську думку:

1. Стереотипи: Використовують застарілі уявлення про групи людей для формування певних думок [29].
2. Благі слова: Метод маніпулювання та отримання підтримки через використання компліментів та приємних слів [29].
3. Трансфер: У цій техніці робиться спроба перенести престиж позитивного символу на людину чи ідею [29].
4. Помилкова аналогія: У цій техніці дві речі, які можуть бути або не бути насправді схожими, зображуються як подібні [29].
5. Відгук: Під час реклами товарів часто використовують відомих особистостей для його просування [29].
6. Прості люди: Спосіб, яким оратор переконує аудиторію, що ідея є гарною, тому що вона збігається з думками переважної більшості людей, таких як ви [29].
7. Картковий фокус: Цей метод схожий на тасування колоди карт на свою користь під час гри. Його використовують, щоб подати інформацію однобоко. При цьому можуть приховати важливі деталі або негативні факти, створюючи враження, яке лише частково відповідає дійсності [29].
8. Переможець: Підхід «переможця» спонукає вас думати про те, що оскільки всі люди щось роблять, ви також повинні це робити, інакше ви залишитесь осторонь [29].

9. Фальшива дилема: Цю техніку також називають «чорно-білим мисленням», оскільки надається лише два варіанти. Ви або за щось, або проти цього, тобто немає золотої середини. Він використовується для поляризації питань і зводить нанівець усі спроби знайти спільну мову [29].

10. Причина та наслідок: Ця техніка припускає те, що оскільки В слідує за А, А має спричинити В. Ці дві події пов'язані, але це не обов'язково означає, що одна стала причиною іншої [29].

Існують різноманітні методи пропаганди, розглянемо їх:

1. «Гнилий оселедець».

Метод гнилого оселедця – це пропагандистський прийом, який полягає в тому, щоб закинути в публічний простір хибне та скандальне звинувачення проти певної особи чи групи людей. Мета цього методу – викликати в людей негативні емоції та змусити їх обговорювати звинувачення.

Коли звинувачення стає предметом обговорення, воно починає поширюватися все далі. Незалежно від того, чи вірять люди в це звинувачення, чи ні, вони все одно будуть згадувати ім'я жертви у зв'язку з ним. Це створює враження, що жертва дійсно винна в чомусь жахливому.

Метод гнилого оселедця часто використовується для дискредитації політичних опонентів або інших людей, які представляють загрозу для певної групи людей. Цей метод також може використовуватися для приховування важливої інформації або для відволікання уваги людей від інших проблем [2].

2. Велика брехня.

Метод брехні – це пропагандистський прийом, який полягає в тому, щоб повідомити аудиторії про жахливі події, які нібито вчинив противник. Мета цього методу – викликати у людей страх і паніку, щоб змусити їх приймати рішення, які вигідні пропагандистам.

Метод брехні часто використовується для підбурювання до війни або інших форм насильства. Він також може використовуватися для зміцнення влади авторитарних режимів [2].

3. Абсолютна очевидність.

Метод абсолютної очевидності – це пропагандистський прийом, який полягає в тому, щоб систематично повторювати аудиторії певну інформацію, як щось безсумнівно зрозуміле. Мета цього методу – створити враження, що ця інформація є загальноприйнятною і підтримується більшістю людей.

Метод абсолютної очевидності часто використовується в політичних кампаніях, для просування певних ідей або позицій. Він також може використовуватися для приховування важливої інформації або для дезінформації людей [2].

4. Невідомий герой.

Метод невідомого героя – це пропагандистський прийом, який полягає в тому, щоб виставляти певну групу людей у найкращому світлі, як героїв, які борються за справедливість і добро. Мета цього методу – викликати у людей позитивні емоції до цієї групи людей і зробити їх більш схильними до підтримки потрібних дій.

Метод невідомого героя використовується в пропаганді під час війни. У цьому випадку героїзуються власні війська, які зображуються як захисники країни та народу від ворожої агресії. Цей метод допомагає подолати опір людей і створити ілюзію, що війна є необхідною і виправданою [2].

5. Багаторазове повторення (метод Геббельса).

Цей метод пропаганди полягає в тому, щоб постійно повторювати певну інформацію, доки вона не стане для людей очевидною і прийнятною. Мета цього методу – нав'язати людям певні думки або уявлення, навіть якщо вони не є правдою.

Метод повторення часто використовується в пропаганді та рекламі. Наприклад, в пропаганді цей метод використовується для створення позитивного іміджу певної політичної партії або ідеології. У рекламі цей метод використовується для просування певного продукту або послуги [2].

6. Напівправа.

Цей метод пропаганди полягає в тому, щоб змішувати правду з неправдою таким чином, щоб фальшива інформація була прихована від уваги аудиторії. Мета цього методу – ввести людей в оману, не викликаючи у них підозру.

Метод напівправди часто використовується в політичній пропаганді. Наприклад, пропагандисти можуть заявити, що їхня країна має сильні збройні сили, але при цьому замовчувати факт, що ці збройні сили застарілі й не готові до війни [2].

7. Страшилки.

Цей метод пропаганди полягає в тому, щоб поставити перед людьми два альтернативних варіанти, з яких один є явно негативним, а другий – менш негативним. Мета цього методу змусити людей вибрати менш негативний варіант, навіть якщо він також є неправильним або шкідливим.

Один із класичних прикладів використання методу страшилки – це пропаганда війни. Пропагандисти можуть заявити, що якщо та країна не нападе на іншу країну, то інша країна нападе на них. Таким чином, людям пропонується вибір між двома варіантами: війною або захопленням їхньої країни [2].

8. 40 на 60.

Цей метод пропаганди полягає в тому, щоб подавати в маси інформацію, яка складається з 60% правдивих або нейтральних повідомлень і 40% дезінформації. Мета цього методу – створити враження, що джерело інформації є надійним й достовірним.

Радіостанція, яка працювала під час Другої світової війни, поширювала інформацію, яка була на 60% правдоподібною і на 40% неправдивою. Інформація була спрямована на британських й американських слухачів, тому багато хто вважав, що вона є британським медіа. Однак після війни з'ясувалося, що ця радіостанція була частиною гітлерівської пропаганди [2].

Пропагандистські методи, які спочатку використовувалися для впливу на супротивника на полі бою, тепер застосовуються проти звичайних людей.

Ця пропаганда поширюється цілодобово через різні канали, включаючи телебачення, радіо та соціальні мережі.

2.2. Механізми психологічного впливу пропаганди на громадську думку.

У сучасному інформаційному середовищі пропаганда використовує різноманітні психологічні механізми, щоб впливати на громадську думку.

Психологічний вплив є невід'ємною складовою пропаганди, зазвичай, використовуються розроблені механізми для проникнення у свідомість індивіда з метою формування потрібних переконань та уявлень. Вивчення психологічних аспектів пропаганди допомагає розкрити тонкощі формування громадської думки та визначити ключові фактори цього процесу.

Створення пропаганди й формування легенд та міфів відбувається через використання схожих психологічних механізмів. Обидва процеси базуються на внутрішніх упередженнях і емоційних асоціаціях, які формуються в ранньому дитинстві. Таким чином, пропаганда грає з цими асоціаціями та використовує метод навіювання. Навіювання – метод, який діє на психіку людей, які не здатні логічно й критично мислити, а лише сприймати інформацію на підсвідомому рівні. За допомогою методів навіювання пропаганда додає нові історії, пояснення та описи подій, спрямовані на виклик страху та тривоги, а також сприяє уникненню або прийняттю певних речей. Цей процес заснований на приналежності до певної групи й також формує страх, гнів, роздратування, уникнення або прийняття, почуття любові й симпатії.

Легенди та міфи, які пронизують нашу культуру не виникають спонтанно. Історії вибудовані протягом століть, які ґрунтуються на національній історії, яка описує походження, важливі події та видатних діячів нації та формує уявлення про спільну ідентичність та цінності, а також на релігії, політиці та видатних особистостях [35].

Пропаганда використовуючи психологічні механізми забезпечує емоційну основу для поведінки у певних ситуаціях. Навмисно створена пропаганда є ефективним засобом впливу на нашу поведінку порівняно з цензурою, яка може викликати тенденції до бунту.

Пропаганда відбувається на різних рівнях соціальної організації та в сучасному суспільстві, де люди відокремлені від джерел інформації має значний вплив на формування громадської думки та поведінки.

Не варто забувати, що одним із найважливіших механізмів психологічного впливу пропаганди є маніпуляції, соціальний вплив, самоствердження і головне емоційний вплив. Пропагандисти прагнуть викликати у людей певні емоції, такі як страх, гнів, ненависть, радість, оптимізм тощо. Емоції впливають на нашу свідомість і підштовхують нас до певних дій [35].

У сучасному інформаційному середовищі механізми психологічного впливу пропаганди на громадську думку є досить ефективними. Вони можуть призвести до того, що люди змінюють свої переконання, цінності та поведінку. Однак важливо пам'ятати, що пропаганда не завжди є чесною та об'єктивною. Пропагандисти часто використовують маніпулятивні методи, щоб досягти своїх цілей, тому важливо критично мислити та не піддаватися механізмам психологічного впливу пропаганди. Вивчення механізмів впливу пропаганди дає можливість глибше дослідити, як формується громадська думка.

2.3. Негативні наслідки та протидія пропаганди.

Пропаганда є ефективним способом впливу на громадську думку й охоплює велику кількість галузей. Окрім того, пропаганда може призводити до різноманітних негативних наслідків, конкретно до таких як:

- Маніпуляція свідомістю: Пропагандистські матеріали часто несуть в собі відсутність об'єктивності та односторонній погляд, що сприяє

формуванню стереотипів, викривленню реальності та розуміння подій.

- Розпалювання конфліктів: Пропаганда часто використовується для створення розбрату у суспільстві та підсилює конфлікти між різними групами. Це може сприяти політичній, етнічній та соціокультурній поляризації, загострюючи суперечності й призводячи до соціальних конфліктів.
- Порушення прав людини: Пропаганда може викликати загрозу демократії, послаблюючи інформаційну незалежність та різноманіття думок. Спотворена інформація може обмежувати свободу слова та призводити до формування однозначного світогляду.
- Стереотипи та дискримінація: Пропаганда часто формує створення стереотипів та підкріплює негативні уявлення про різні групи людей, що може призводити до дискримінації та викликати напруженість в суспільстві.
- Зниження довіри до медіа: Часте використання пропаганди може призводити до загального зниження довіри до медіа та ускладнювати визначення об'єктивної правдивої інформації.
- Психологічний вплив: Пропаганда може викликати психологічні наслідки, такі як стрес, невпевненість у майбутньому та негативні емоції. Постійний потік маніпуляційної інформації може викликати страх, параною та загострювати соціальну напругу [16].

Негативна пропаганда може мати серйозні наслідки для суспільства та індивідів. Її вплив може виявлятися на різних рівнях, включаючи політику, економіку, суспільство та культуру.

Протидія пропаганді в медіа – важливий аспект забезпечення інформаційної незалежності та формування об'єктивного світобачення громадян. Нижче подано докладні рекомендації для того, щоб уникнути потрапляння у пропагандистське інформаційне поле та активно протистояти дезінформації:

- **Перевіряти та довіряти медіа:** Слідкувати за незалежними медіа і перевіряти інформацію є важливим аспектом медіаграмотності. Громадяни повинні активно підтримувати й обирати медіа, які дотримуються журналістських стандартів, етики та поширюють достовірну інформацію.
- **Моніторинг інформаційного простору:** Постійний моніторинг інформаційного простору, зокрема російськомовних медіа, допомагає вчасно виявляти пропагандистські матеріали. Громадяни повинні бути уважними до можливих спроб маніпулювання інформацією та штучного створення конфліктів.
- **Виявлення та оприлюднення фейків:** Медіа повинні активно взаємодіяти з інформацією, виявляти фейки та ретранслювати спростування.
- **Проекти громадянської освіти:** Впровадження проєктів з громадянської освіти допомагає розвивати сприйняття громадськості, зокрема навчитися критично мислити та аналізувати інформацію, щоб ефективно протидіяти пропаганді.
- **Популяризація української культури:** Стимулювання інтересу громадян до українського інтелектуального продукту, такого як кіно, література, живопис, може сприяти формуванню об'єднаного інтересу до культурних досягнень. Це може відвести увагу від політизованих дискусій та сприяти розвитку національного самоусвідомлення [26].

Негативна пропаганда може мати широкі наслідки, які впливають на різні сфери життя. Боротьба з цим явищем вимагає зусиль як на рівні державних інститутів, так і на рівні громадянського суспільства, спрямованих на підвищення рівня медіаграмотності та обізнаності громадян. Протидія пропаганди є складним завданням, яке життєво необхідне для збереження демократії та свободи.

Висновки до розділу 2.

Важливо усвідомлювати вплив пропагандистської комунікації на суспільне життя й вживати заходи для захисту від маніпулятивного впливу.

Суспільство має навчитися критично оцінювати інформацію, яка надходить з різних джерел і розпізнавати ознаки пропаганди. Розвиток незалежних медіа є важливим інструментом протидії пропаганди. Незалежні медіа можуть надавати правдиву інформацію та формувати критичне мислення у суспільстві.

Окрім вищезазначеного, пропагандистська комунікація може також мати негативний вплив на психічне здоров'я людей, почуття, емоції та соціальну згуртованість. Вона може призвести до поляризації суспільства, посилення соціальної нерівності та ускладнення розв'язування важливих проблем.

Суспільство має бути обізнаним щодо ризиків пропагандистської комунікації та вміти протистояти її негативному впливу. Це можна зробити за допомогою медіаграмотності, критичного мислення та активної участі у громадському житті.

РОЗДІЛ III. РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДИСТСЬКА КОМУНІКАЦІЯ НА ТОТ.

3.1. Специфіка пропаганди в анексованому Криму.

Агресія Російської Федерації проти України має передумови ще від початку розпаду Радянського Союзу, коли Крим протягом історії часто слугував індикатором політичної напруги та змін.

У той час Росія використовувала риторику щодо «права порушити питання про перегляд кордонів». У серпні 1991 року пресекретар президента РФ Б. Єльцин, П. Вошанов чітко окреслив офіційну позицію Росії, яка ставила під сумнів суверенітет України. Того ж місяця віцепрезидент Росії О. Руцький здійснив візит до Києва, щоб надавити на українське керівництво стосовно відмови від курсу на незалежність, а також для збереження відносин з РФ. Ще тоді Росія через пресу дискредитувала парламент й уряд України, зокрема залякувала населення політичною та економічною нестабільністю, хаосом в умовах самостійного існування держави.

Росія зосередила свою інформаційно-пропагандистську кампанію на етнічних росіянах, які після розпаду СРСР у 1991 році опинилися на території України й стали її громадянами.

Стратегія була особливо успішною в Криму, де значна частина населення ностальгувала за радянським минулим й асоціювала його з сучасною Росією. Ці люди називали себе «радянськими людьми», які потім стали сприятливою аудиторією для російської пропаганди, але «радянські люди» – це українська маргінальність, яка й досі застрягла в минулому [23, с 69].

Виходячи з цього можна зробити висновки, що довгі роки російська пропаганда готувала мешканців Криму до військової ескалації та геноциду українського, зокрема кримського-татарського народів.

Жахливі події у Києві, масові захоплення держадміністрацій, акти вандалізму й суспільної агресії, які супроводжувались втечею вже експрезидента України В. Януковича у лютому 2014 року. Гучні заяви, як

українських, так і російських медіа створили в Криму і на Донбасі ефект детонатора. Ситуація ускладнювалася спробою скасування Закону «Про основи державної мовної політики», адже багато жителів цих регіонів були «пропитані» пропагандою й сприймали скасування, як утиск «своєї мови та культури».

У важкі часи Росія використала інформаційний простір України, щоб відрізати й дезінформувати деякі регіони країни. Завдяки потужній пропагандистській машині їй вдалося створити в Криму та на Донбасі альтернативну реальність, де зміна влади в Києві зображувалася як катастрофа. За допомогою підготовлених агентів, лівих партій, лояльних чиновників й привезених з Росії людей, РФ вдалося організувати масові проросійські та сепаратистські мітинги. Ці акції мали на меті посіяти розбрат і дестабілізувати ситуацію в регіонах. Важливо зазначити, що не всі піддалися пропаганді. Попри потужний інформаційний тиск значна частина населення Криму і Донбасу вийшла на вулиці, щоб висловити свою підтримку Україні. Ці люди чітко дали зрозуміти, що хочуть залишатися частиною української держави. Попри всі протистояння громадян на політичну систему півострова чинився безперервний тиск з метою підпорядкування її інтересам керівної партії.

У жовтні 2010 року на місцевих виборах безумовно перемагає «Партія регіонів», яка з часом через утиск місцевих регіоналів перереєструється на партію «Авангард» (рос. – «Русское единство»). Під проводом С. Аксьонова його партія стає «молодшим» партнером «Партії регіонів» у Криму, здобувши три депутатські мандати в місцевому парламенті. Цей успіх не залишився непоміченим центральною владою, яка пророкує Аксьонову вхід у «вищу лігу української політики».

Після втечі В. Януковича з Києва на території Автономної Республіки Крим з 20 по 23 лютого 2014 року розгортається «Кримська весна», яка проходить під проросійським гаслом у місті Севастополі. Тоді ж було проголошено «міським мером» О. Чалого, місцевого бізнесмена з російським громадянством.

Водночас почалося розхитування ситуації в місті Сімферополі, яке збіглося з терміновим перевиборами влади у Києві. Істерія та нагнітання ситуації через кримські та російські медіа призвели до того, що охоплене панікою місцеве населення здійснювало рейди на вокзалах Сімферополя зустрічаючи «українських фашистів». Російські пропагандисти часто використовували термін «фашизм» щодо українців, щоб демонізувати український народ та уряд.

Окрім того, приводом для створення сепаратистського руху в Автономній Республіці Крим стало скасування Закону «Ківалова-Колісніченка», який передбачав собою використання регіональних мов в Україні, зокрема російської, якщо кількість носіїв цих мов становила не менше 10% від населення певного регіону. Закон був скасований на той момент в.о. президента О. Турчиновим. Такий його вчинок створив резонанс й обурення серед населення Автономної Республіки Крим, адже більшість населення, зокрема, люди похилого віку вважали своєю рідною мовою російську і були проти будь-яких заборон щодо цього. Такі дії населення півострова не обійшлися без російського впливу й пропаганди [20, с 57-58].

Головною специфікою російської пропаганди для кримчан було наголошення на тому, що «Крым – исконно русская земля». Саме тому російський народ до та під час анексії Криму з великим ентузіазмом кричав «Крым наш!» та чекав його «возвращение в родную гавань».

Ідея про те, що Крим належить Росії протягом багатьох років вкорінювалася у свідомості людей. Це відбувалося через шкільний курс історії, пропаганду на телебаченні та безперешкодні подорожі до Ялти та інших курортів півострова. До історичних наративів приєдналися політичні, які Москва намагається поширити на весь світ. Розглянемо специфіку пропагандистських наративів, які й досі застосовуються кремлем та їхніми пропагандистами:

1. Крим – сакральне місце Росії.

Російські пропагандисти стверджують, що в Криму, а саме в Херсонесі хрестився князь Володимир Великий, і звідти прийшло християнство на

Русь, а Русь для росіян – це виключно Росія. Тому на думку росіян, півострів Крим, включно зі стародавнім Херсонесом має бути у складі Російської Федерації.

2. Врятували братерський народ.

Століттями козаки воювали проти Кримського ханства, яке грабувало українські землі. Російська імперія здолала кримських татар, давши українцям мирне життя. Саме тому кремль вважає, що анексований на благо українського народу Крим має залишитися у складі Росії.

1. Портрет Богдана Хмельницького, Вільгельм Гондіус, 1651 рік. 2. Портрет Іслама Герая III, автор невідомий [11].

3. Дарунок Хрущова.

Твердження Росії про те, що Микита Хрущов «подарував» півострів Україні, але незаконним чином, тому що на той момент він не мав повноважень на такі дії, тим самим порушив конституційні норми СРСР. Російська влада і прихильники цієї думки вважають, що повернення Криму до складу РФ у 2014 році відновило історичну справедливість, тим самим скасувавши незаконне рішення Микити Хрущова.

Указ Президії Верховної Ради СРСР “Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР” [24].

4. Українці мовно утискають кримчан й росіян.

У 2014 році, напередодні анексії півострова російська влада поглибила риторичну про агресивну українізацію Криму, заборону російської мови та її ідентичності. Але, згідно зі статтею 10 Конституції АР Крим, «російська мова визнається мовою більшості населення і прийнятою для міжнаціонального спілкування».

5. Нелегітимна держава.

Російська пропаганда давно використовує теорію нелегітимності України, як держави з метою виправдання анексії та вторгнення в Крим. На її думку, Україна не в змозі захистити своїх громадян, особливо кримських татар через «демократичний хаос» і «кураторський вплив Заходу і Європи».

6. Крим прагнув приєднатися до Росії.

У Кремлі неодноразово наголошували, що Крим завжди прагнув стати частиною Росії через українські репресії та заборону на самовизначення кримчан. Російський юрист В. Толстих порівнює ситуацію в Криму з Косово, де албанці нібито гнобили сербів. Він зазначив, що референдум про приєднання Криму до РФ був законним, а російських військових на півострові не було.

7. «Законний» референдум у 2014 році.

Кремль і прихильники анексії Криму стверджують, що референдум 2014 року був законним і відображав волю кримчан.

Проте, згідно з пунктом 2 частини 3 статті 3 Закону України «Про всеукраїнський референдум» проведення референдумів стосовно зміни території держави без згоди всієї України неможливий. Крім того, до

Медаль «За повернення Криму» [8].

анексії Крим вже був окупований «зеленими чоловічками» і російською зброєю, що робить референдум автоматично нелегітимним [3; 10].

За 10 років окупації Автономна Республіка Крим та його мешканці пережили багато страшних подій, тому пропаганда на анексованому півострові є потужним інструментом, який використовує окупаційна влада для контролю над населенням і виправданням анексії.

Пропаганда має великий вплив на населення, але вона не може придушити дух усіх людей. Багато кримчан продовжують вірити й чекати повернення півострова під контроль України. Ці люди зіштовхуються з труднощами, але продовжують боротися за свої права та свободи.

3.2. Пропаганда на сході України в період з 2014-2022 роки.

Після анексії Автономної Республіки Крим, українсько-російські відносини продовжували розвиватися у форматі «гібридної війни», що спричинило низку юридичних, економічних, культурних змін, які суттєво загрожували існуванню української державності.

У Донецьку ескалація конфлікту почалася 1 березня 2014 року, тоді під російськими прапорами пройшла масова акція з гаслами щодо невизнання зміни влади в Києві. На той момент тітушки й місцеві сепаратисти закликали людей вступати до лав т.зв. «Народного ополчення Донбасса», а також ввести російські війська для врегулювання конфлікту.

«Народним губернатором» проросійські активісти обрали П. Губарева, колишнього голову фракції Блоку Н. Вітренка у Донецькій міськраді. Вже 3 березня вони захопили будівлю ОДА, тому що призначення С. Тарути головою ОДА сепаратисти сприйняли негативно, скандуючи гасла про те, що «народ не подчиниться олигархам». Час від часу влада переходила «з рук в руки».

Розхитування ситуації та пропагандистський вплив продовжувався вже у Луганську та Харкові. Так само 1 березня відбулися мітинги й штурми будівель ОДА, підняття російських прапорів, а також заклики вступати до

«Луганської гвардії» та харківського «Оплоту». Більш-менш стабілізувати ситуації у цих регіонах вдалося після арешта «самопроголошеного губернатора Луганщини» О. Харитонова.

Протести не вщухли, як очікувалося. Вже 6 квітня натовп з двох тисяч людей атакував Донецьку облдержадміністрацію. Над будівлею ОДА вивісили російський прапор, а мітинг ухвалив резолюцію про негайне скликання позачергової сесії обласної ради з метою проведення референдуму щодо приєднання Донецької області до Росії. Наступного дня мітинг проголосував за розпуск чинної ради, обрав новий склад, який ухвалив резолюцію про створення «ДНР» та її входження до Російської Федерації.

В.о. першого віцепрем'єра В. Ярема заявив, що з кінця лютого 2014 року в Україні було проведено 320 сепаратистських акцій, у яких взяли участь приблизно 242 тисячі осіб, які були влаштовані під впливом російської пропаганди й проросійськими організаціями, мета яких була відвернути уряд України від анексії Криму.

Проведення «референдуму» в Криму призвело до зменшення кількості мітингів, які проходили наприкінці березня в інших регіонах України, зокрема на півдні та сході країни. Лише після анексії та «стабілізації» ситуації на півострові, Росія повернулася до реалізації проекту «Новоросія» і подальшої дестабілізації України.

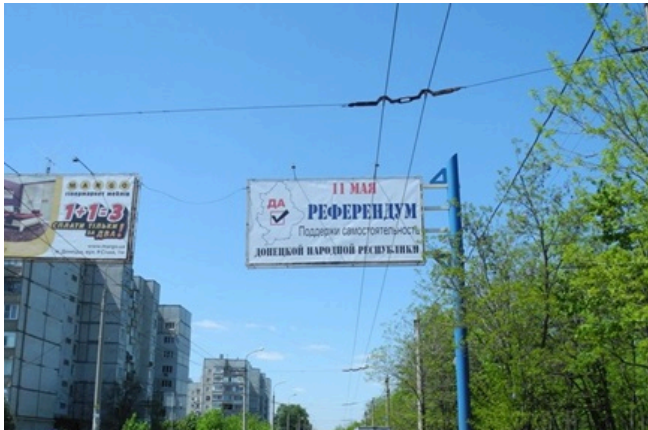
Як зазначалося раніше, вже з 6 квітня почалася хвиля проросійських мітингів. Основою цих мітингів були не лише місцеві сепаратисти, які були промиті російською пропагандою, а й громадяни РФ, яких завозили з найближчої області до України, тобто Ростовської області. Окрім того, не обійшлося без прямої участі керівництва з боку співробітників російських спецслужб та військових у цих масових заворушеннях.

Зокрема, спецслужби й військові мали не лише чітко відпрацьований план виконання спецоперації, а й широкі можливості для її реалізації. Вже тоді у Луганську та Донецьку були захоплені будівлі правоохоронних органів, внаслідок чого у «мітингувальників» з'явилася зброя.

7 квітні був створений так званий «Народный совет», а вже 11 квітня було заявлено про проведення референдуму щодо «самовизначення». Головою «тимчасового уряду» став Д. Пушилін [20, с 66-68].

Колишні депутати-регіонали та представники місцевої влади виступили організаторами псевдореферендумів. Використовуючи пропаганду місцева влада заохочувала жителів взяти участь у референдумі, обіцяючи, що після голосування РФ введе миротворчі сили на Донбас для «наведення ладу» в регіоні.

У містах на білбордах були розклеєні оголошення з закликом проголосувати за «незалежність республік». Прикладом є наступні зображення:

В Донецке появились незаконные билборды с агитацией за референдум [4].

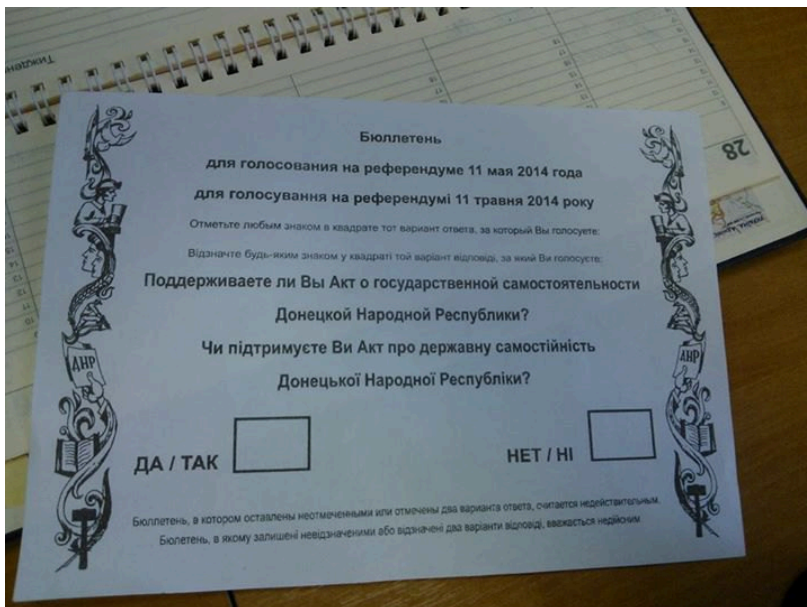
Референдумы в ЛДНР: Как уплывал Донбасс [19].

Тоді вже в окупованих частинах Луганську та Донецьку сепаратисти планували розважальні заходи після референдуму й проголошення

«ЛДНР». Пропаганда працювала на повну, тоді ж 9 травня на «День Перемоги» сепаратистські угруповання провели парад, показавши свою міць, озброєння й техніку, якою вони пройшлись по окупованих містах.

Для збільшення явки на виборах сепаратисти залучали «мертвих душ», якщо точніше, то використовували для складання списків виборців застарілі дані різних років, наприклад, від 2004 до 2012 років. Окрім того, щоб проголосувати не обов'язково було мати при собі документи, на той момент людям видавали все аби вони поставили галочку у бюлетені [17].

Нижче приклад бюлетені:

Як виглядає бюлетень для голосування на "референдумі ДНР" [27].

Бюлетені були продубльовані двома мовами, українською та російською. Їм кортіло показати те, що вони не тиснуть на людей і дають їм вибір. На той час, це був вибір без вибору, промивка мізків працювала й деякі вірили в «спасение».

Важливо зазначати, що здебільшого референдуми проходили під наглядом «ополченцев», так званих «добровольців ЛДНР», які слідкували за проведенням референдуму зі зброєю в руках, але референдуми супроводжувалися численними порушеннями, не мали міжнародного спостереження і не були визнані ні Україною, ні більшістю міжнародних спільнот, що свідчить про їхню нелегітимність.

Референдум в Донецке, 11 мая 2014 года [18].

Де-юре жодна зі сторін не оголошувала війни. На момент весни 2014 року Україна і Росія зберегли дипломатичні відносини, підтримували політичні контакти, торгівля і культурні зв'язки не припинилися, але їх обсяг значно скоротився. Влітку 2014 року бойові дії були обмежені й конфлікт вдалося локалізувати лише окремими районами Донецької та Луганської областей [20, с. 66-68].

Восени 2014 російська пропаганда прогресувала й мала сильний вплив на окуповані території Луганської та Донецької областей. Введення в оборот валюти рубля, примусове оформлення паспортів квазідержав, але все ще Росія не визнавала своєї присутності на Донбасі та його озброєнні, виправдовувавши себе тим, що місцеві жителі самі захотіли відділитися від України через переворот й прихід до влади праворадикальних-націоналістичних сил, а «бойовики» – це звичайні шахтарі, які купили зброю в военторгах і захищають себе від тієї «хунти». Тоді головним гаслом Росії було: «Мы хотим защищать местных жителей. Мы спасаем Донбасс!».

Найбільш вразливим контингентом в цій пропагандистській грі Росії були і є діти, яких у школах змушували вивчати гімн т.зв. «ЛНР/ДНР» і співати вранці на лінійці. В шкільній програмі з'являється «Защита Отечества», «История Отечества», «История России», а згодом й «История ЛНР/ДНР».

Діти народжені на окупованих територіях від початку 2014 року до сьогодні знають Україну, як свого найголовнішого ворога, держава-вбивця, яка бомбардує руйнує домівки та життя.

В університетах республік були такі спеціальності як: «Український язык и литература» та подібні їм, щоб знову показати свої добровольчі наміри й те, що вони не утискають українську мову, а навпаки розвивають її та дають вибір студентам.

Ватажки «ЛДНР» під керівництвом Росії ставили пам'ятники загиблим дітям й дорослим, яких вбила Україна, одним з них є меморіальний комплекс в окуповану Донецьку під назвою «Аллея Ангелов» або також пам'ятник у Луганську присвячений «Жертвам авіаудара ВСУ». Меморіали були створені, щоб жителі Донбасу ще більше зненавиділи Україну й більше ніколи не захотіли туди повертатися. Росія вміло пропагувала й маніпулювала свідомістю жителів Донбасу, так що ніхто не хотів розбиратися в цьому і сліпо вірив, адже саме РФ, на їхню думку, рятує їх від ворожої держави.

Не менш важливою російською пропагандою серед населення була гуманітарна допомога жителям Донбасу від Росії. Великою кількістю фур завозилися харчові продукти, натомість наказом ватажків «ЛДНР» гуманітарна допомога від України була заблокована. Російський уряд й пропагандисти робили усе, щоб виставити Україну в гіршому світі, разом з тим «обілити себе».

Важливо розуміти, що під час окупації частини Донбасу у 2014 році РФ намагалася впровадитися й в культуру цього регіону, тим самим знищити українську ідентичність населення й прищепити свою «руську культуру».

Доказом цьому є дослідження Громадянської мережі «ОПОРА», вона задокументувала 11 тисяч публікацій на сторінках «міністерства культури» т.зв «ЛНР» та «ДНР», а також дописи в соціальній мережі «Вконтакте», ЗМІ як місцеві, українські, так і міжнародні.

Вже після референдуму у республіках почали з'являтися «міністерства культури». Їхнім основним завданням було розробляти державну політику й

нормативно-правові акти у сфері культури та мистецтва. Від початку окупації Донбасу у 2014 році вплив на культурне життя «молодих республік» був повільним і слабким, але вже у 2015 році вони негайно почали працювати у напрямку культури та мистецтва [9].

Вересень 2015 рік, «ЛНР» приймає закон «Про культуру» і бере під контроль всі об'єкти культури та визначає правила їх експлуатації.

У листопаді того ж року «Міністри культури» «ЛДНР» беруть участь у ІХ Асамблеї «Русского мира» в Суздалі, де обговорюються ідеологічні позиції щодо просування Росії. Згодом, у січні 2016 року, аналогічний закон приймає «ДНР». Пізніше в обох «республіках» з'являються закони «Про охорону культурної спадщини», «Про музеї та музейну справу» та інші. Поїздка призвела до офіційної співпраці між культурними інституціями Росії та самопроголошених «ЛДНР».

Російські музеї, театри й бібліотеки запрошували представників культури з окупованих територій для навчання та обміну досвідом, а також республікам надавали книги та музичні інструменти у вигляді «гуманітарної допомоги». У 2016 році керівництво російської культури, а саме заступник міністра В. Арістархов й депутат С. Шаргунов відвідали «ЛДНР» з метою оцінки рівня русифікації.

Увесь цей час республіки показували свою власну незалежність, але водночас сфера культури наповнювалася російськими заходами. У 2017 році депутатом РФ А. Козенком був створений «Інтеграційний комітет Росія – Донбас». Основною метою було посилення гуманітарної, соціальної та культурної інтеграції Донбасу з РФ, зокрема:

- Для зустрічей з метою налагодження зв'язків між «урядами», громадськістю та культурними інституціями «ЛДНР» та РФ.
- Стажування й навчання культурних діячів «республік» у РФ.
- Залучення артистів з «ЛДНР» до заходів у РФ.
- Створення в «республіках» «Юнармії» – російської молодіжної військово-патріотичної організації.

- Надання бібліотекам «республік» доступ до російської системи автоматизації [9].

Того ж року починається запуск програми «Гуманітарна програма з возз'єднання народу Донбасу». Її основною метою є зміцнення народу Донбасу, а також надання гуманітарної, медичної допомоги, але не тільки жителям «ЛДНР», а й для підконтрольної Україні територіям. Організовувалися фестивалі, концерти, виставки, спільні святкування, «Нескучный выходной» для дітей.

У 2018 році відбувається конференція «Культурное пространство народов России и Донбасса» у Москві, головною метою конференції є формування довгострокової стратегії інтеграції культурного простору Донбасу до Росії, якщо конкретніше, то уніфікація законодавства, співпраця в освіті, науці, культурі, молодіжній політиці, протидія «західній та українській пропаганді».

Вже у 2020 році російська пропаганда набирає ще більших обертів, т.зв. «ЛДНР» посилюють співпрацю з Росією. Створюється доктрина «Русский Донбасс», метою якої є відновлення «исторической справедливости» й «укрепления государственности ЛДНР», а також переконання жителів Донбасу в тому, що вони є частиною російського народу й мають спільну історію, культуру й майбутнє. Розвинути патріотизм й гордість за свою «Батьківщину», тобто Росію, витіснити українську ідентичність з Донбасу та замінити її російською, а також підготувати ґрунт для подальшої анексії Донбасу Росією. У той час очільники квазідержав не лише вітають РФ з «Днем народного единства» або «Днем России», а й долучаються до святкування.

У 2021 році затверджується доктрина «Русский Донбасс», що стає черговим кроком Росії до анексії Донбасу. Після цього Росія увесь час готується до повномасштабного вторгнення, використовуючи свої найнадійніші методи пропаганди, ще більше впливає на населення окупованого Донбасу, налаштовуючи його на війну й ворожнечу між Україною [9].

Вже у січні-лютому 2022 року Росія виступила з заявами, що планує захищати народ Донбасу та етнічних росіян, яких утискає українська влада. Російські пропагандисти напередодні вторгнення поширювали інформацію, що в Україні США та НАТО розробляють біологічну зброю, а також розширення НАТО на схід і можливість вступу України до Альянсу становить пряму військову загрозу для Росії, цей наратив використовувався з метою виправдання нарощування російських військ біля кордонів України та для того, щоб зобразити вторгнення, як захист власної безпеки.

Ще задовго до 2014 року Росія готувала напад на Україну, підготовлювала собі підґрунтя з проросійських партій та уряду в Україні, формувань й людей, які поглинали російську пропаганду й усіма силами намагалися навести хаос в країні.

Після 2014 року й початку бойових дій на Донбасі, РФ з кожним разом вигадувала нові пропагандистські ідеї для промивки мізків. Російська пропаганда відіграла ключову роль у розпалюванні конфлікту та русифікації територій Донбасу, від історії про «Мальчика в трусиках», якого розп'яли українські військові після звільнення Слов'янська у 2014 році, до того, що в Україні йде громадянська війна й самі ж українці знищують своїх людей, а саме російськомовне населення Донбасу.

Основна мета РФ не тільки окупація Донбасу, але й знищення української ідентичності населення та його інтеграція до «руського мира». Це робиться через пропаганду, цензуру, контроль над освітою та культурними інституціями.

Окупація частини Донбасу Росією є грубим порушенням міжнародного права, а «референдуми», які були проведені на ТОТ не визнаються Україною та більшістю міжнародних спільнот. Україна є суверенною державою, кордони якої не мають бути порушені.

3.3. Пропаганда під час повномасштабного вторгнення.

24 лютого 2022 року Російська Федерація здійснила повномасштабне вторгнення в Україну. На той момент війна Росії проти України тривала

понад 8 років, але особливого рівня звірства вона досягла лише 24 лютого 2022 року, коли росіяни розпочали геноцид українського народу.

Ще восени 2021 року, як українська, так й іноземна розвідки попереджали про можливе повномасташбе вторгнення Росії в Україну, але російська влада до останнього заперечувала загрозу і вдавалася до всіляких маніпуляцій аби приховати свої плани.

Весь січень 2022 року посадовці МЗС РФ заперечували твердження про ймовірне вторгнення Росії в Україну, наголошуючи на відсутності таких намірів з боку РФ.

Однією з таких заяв була 28 січня 2022 року від МЗС РФ С. Лаврова, який наголосив, що вони не збираються нападати на Україну: *«Если это зависит от Российской Федерации, войны не будет. Мы войн не хотим, но и наступать грубо на наши интересы, игнорировать наши интересы мы не позволим»*, - заявив Лавров [28].

Заяви й заперечення виявилися брехнею, коли Росія почала стягувати до українського кордону велику кількість військ й техніки.

Основною метою *«специальной военной операции»* була денацифікація й демілітаризація України, а також захист людей Донбасу від геноциду, який проводить український уряд. Ще поширювався путінський наратив, що вони не планують захоплювати території України, а тим паче завдавати ракетних ударів й вбивати українців.

Від початку війни на сході України у 2014 році Росія відрізала населення Донбасу від українського інформаційного простору, зокрема телебачення й новин. З метою ведення власної пропагандистської діяльності, спрямованої на формування у місцевого населення не тільки лояльності, а й відданості Росії, яке в майбутньому можна використовувати, як мобілізаційний ресурс для агресії проти України.

Вже під час повномасштабного вторгнення росіяни використовують соціальні мережі, зокрема Telegram, Facebook, Instagram з метою поширення дезінформації, нанесення шкоди й розпалювання конфлікту

всередині української держави. Наразі не передбачено покарання за поширення дезінформації.

Публіцист Д. Самигін вказує на деякі напрямки антиукраїнської обробки населення Росії й на ТОТ:

1. *«В Украине – бандеровцы и нацисты».*
2. *«Бандеровцы на Майдане 2014-го захватили власть в результате военного переворота».*
3. *«Крым ушел в Россию, испугавшись бандеровцев».*
4. *«Бандеровцы сожгли людей в Одессе».*
5. *«Бандеровцы и Украина напали на Донбасс в 2014 году».*
6. *«Бандеровцы спровоцировали войну в 2022 году» [6].*

Російські пропагандисти використовують безліч різних наративів, щоб демонізувати український народ і владу, але разом з тим виправдати свої військові злочини в Україні. Одними з гучних заяв росіян стосовно початку повномасштабного вторгнення є:

- *«Украина 8 лет бомбила Донбас».*
- *«Россия готова к переговорам, а Украина – нет».*
- *«Россия воюет с НАТО на территории Украины».*
- *«Российское меньшинство является объектом притеснений в Украине».*
- *«Спецоперация в Украине предотвратила великую мировую войну».*
- *«Санкции не вредят России, а наоборот делают ее сильнее».*
- *«РФ воюет не против Украины, а против националистического режима Украины».*
- *«Россия все делает для мира, в то время как Запад поставляет Украине дальнбойное оружие»*
- *«Украина – это территория, не имеющая своей истории, культуры и национальной идентичности Она всегда была частью россии и должна быть обратно возвращена».*

Це лише маленький перелік безпідставних тверджень росіян щодо українського народу і влади. Ці наративи не мають жодної реальної основи й ґрунтуються на фейках, перекрученні історії та запереченні української ідентичності [1].

А. Лушницький стверджує, що «СВО» в Україні наповнюється брехливими російськими наративами, які свідчать про те, що російський режим перебуває у стані повного заперечення реальності. Коментарі московських лідерів з кожним разом віддаляються від будь-якої розумної інтерпретації поточних чи минулих подій. Вони активно створюють альтернативну реальність для себе та свого народу.

Український письменник Я. Валетов додає: *«російська пропаганда бреше майже завжди та з самого початку»*. Ця брехня не має жодної доброї мети, а є лише відображенням злої волі однієї людини, яка, своєю чергою є відображенням соціального запиту «глибинного народу» Росії [6].

Окрім того, Росія створила пропагандистську кампанію, спрямовану на поширення військової символіки, а саме літер «Z», «V», «O». Ці букви розшифровуються таким чином: «Z» – це за перемогу, «V» – сила в правді, а перевернутий трикутник «Завдання буде виконано»

Символи використовуються на акаціях й флешмобах, білбордах, їх зображують на військовому і цивільному транспортах, а також на одязі та будь-де. Зокрема, літера «Z» швидко стала офіційним символом вторгнення Путіна в Україну. Раніше звичайна літера «Z» зараз асоціюється з агресією, загарбництвом й вбивствами, як фашистська свастика під час Другої світової війни [14].

Важливо зазначити, що з кожною своєю невдачею російські урядовці й пропагандисти вигадували нові методички й цілі «СВО». Зокрема, вони розповсюджували такі висловлювання:

- *«Победим Украину за 2 дня».*
- *«Бровью поведем и Украина поймет все. Возьмем Киев».*

- *«Защищаемся от военной угрозы, исходящей от стран Запада и предотвращения вступления Украины в НАТО».*
- *«Украины как анти-России больше не будет. Россия восстанавливает свою историческую полноту, собирая русский мир, русский народ вместе - во всей его совокупности великороссов, белорусов и малороссов».*

Отримавши відсіч й зазнавши поразки на території України методички пропагандистів змінилися на: *«Украина самая большая страна в Европе и логично, что так быстро её не удастся захватить».*

Від початку повномасштабного вторгнення російські пропагандисти та влада завжди стверджували, що не обстрілюють мирних жителів, а лише військові цілі. Проте доказом цієї брехні є численні злочини, скоєні на Київщині в лютому-березні, вщент знищений Маріуполь і тисячі вбитих людей, окрім того, розбомблені лікарні, навчальні заклади, житлові будинки й ТЦ.

Щоразу коли в Україні відбувалися широкомасштабні обстріли цивільних об'єктів, речник МО РФ І. Конашенков та інші пропагандисти коментували їх так: *«бьем только военные объекты и по центрам принятия решений».*

Пізніше пропагандистський наратив змінився на те, що українці самі у всьому винні. Одними з них були такі твердження: *«Да, это наша ракета, но зачем они сбили её над жилыми домами?»* або *«Это все вследствие попадания ПВО, которым ВСУ не умеют пользоваться».*

Дедалі пропагандистські операції продовжувались на ТОТ, коли у вересні 2022 року РФ провела референдум на територіях Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей. З найменшим результатом у Херсонській області - 87,05% та найбільшим у Донецькій - 99,23%.

Результати проведених референдумів під дулами автоматів є хибними, але Росія продовжувала стверджувати про їхню достовірність.

Вже 30 вересня у своїй промові В. Путін наголошує: *«жители Луганской, Донецкой, Запорожской и Херсонской областей становятся гражданами России навсегда»* [28].

Зі схожою заявою виступав секретар генради «Единой России» А. Турчак:

«Хотел еще раз, обращаясь к жителям Херсонской области, сказать, что Россия здесь навсегда. В этом не должно быть никаких сомнений. Никакого возвращения в прошлое не будет. Мы будем жить вместе, развивать эту богатую область, богатую историческим наследием, богатую своими людьми, проживающими здесь»[28].

Плакат в Херсоне / фото KHERSON.RU [25].

А вже пізніше пропагандисти розповідають про оборону Херсона й розмови про відступ. Росіяни постійно просували наратив *«Мы тут навсегда»*, але 9 листопада МО РФ С. Шойгу віддає наказ відводити війська на лівий берег Дніпра, а генерал С. Суровкін обіцяє: *«Маневр войск будет осуществлен в ближайшие сроки»*.

10 листопада пропагандист В. Соловйов намагається заспокоїти росіян, вмовляючи тим, що це доволі важке й болюче рішення, а хто цього не розуміє – пропитані ПСГО й розганяють паніку.

11 листопада 2022 Херсон та частина Херсонської області переходить під контроль ЗСУ. Всі вислови про те, що «*Россия тут навсегда*» є хибними та безглуздими, зазвичай урядовці РФ роблять гучні заяви, але їх можна класифікувати як пропагандистські операції під час широкомасштабного вторгнення [28].

Не менш важливо дослідити події жовтня 2023 року, коли між Ізраїлем та палестинськими бойовиками на чолі з Хамасом відбувається збройний конфлікт. Тоді ж міжнародна спільнота засудила дії Палестини, а деякі країни надали Ізраїлю військову підтримку, зокрема найбільша допомога була від США. Росія почала критикувати політику США і наголошувати на тому, що тепер Україна залишиться без військової підтримки та програє, адже на їхню думку Америка не може підтримувати дві країни одночасно. РФ хотіла відвернути увагу від своїх злочинів в Україні, а також використати конфлікт для посилення своєї глобальної стратегії проти впливу США. Таким чином пропагандисти хотіли підірвати довіру українців стосовно підтримки й допомоги союзників, у той час загострення ситуації на Близькому Сході було приводом для виникнення повідомлень про, те що Україну забули, а також інтерес до неї послабився з боку міжнародної спільноти через збройний конфлікт в іншій країні.

Пізніше російська пропаганда поширює наратив щодо перенесення виборів в Україні, основна мета: підірвати стабільність української держави під час повномасштабного вторгнення. Росія наголошує, що президент України В. Зеленський диктатор і йому вигідно продовжувати цю війну, але якщо вибори відбудуться, то рейтинги будуть занадто низькі через його політику. Подібні заяви РФ є спробою посіяти сумніви в легітимності українського уряду, зокрема нав'язати думку, що термін правління поточної влади вийшов, тому її потрібно повалити. «Диктатура» стосується лише Росії, адже Путін при владі 23 роки й з кожним разом він подовжує свою кандидатуру шляхом «обнулення виборів», а також нейтралізує своїх політичних опонентів. Окрім того, РФ підкреслює те, що Захід незадоволений політикою та кандидатурою Зеленського, як

президента, але США своєю чергою стверджують, що питання виборів залишається на розсуд України через небезпеку в країні. Росіяни маніпулюють темою виборів й поширюють наративи про те, що вибори неможливі не через вторгнення РФ в Україну, а через Зеленського, який хоче затриматися при владі [22].

Того ж року, у листопаді та грудні РФ починає масово обстрілювати українські міста, особливо чіпляючи енергетичну інфраструктуру. Тоді велика кількість українців залишилась не тільки без електропостачання, але й без тепла, через це пропагандисти й медіа почали стверджувати, що Україна опиниться в економічній прірві, якщо не здасться. Росіяни маніпулювали й такими темами, як Чорноморська зернова ініціатива, блокування перевезень, енергетична безпека та фінансова допомога.

А вже 17 липня 2023 року Росія розриває «зернову угоду» підписаної за посередництва ООН та Туреччини, яка дозволяла експортувати українське зерно через Чорноморські порти. У той час РФ продовжує чинити злочини проти України, а саме окупує та заміновує частину українських земель, знищує сільгосптехніку, викрадає людей та українське зерно для власного експорту.

Замість дотримання угод Росія веде безперервну пропагандистську кампанію, яка спрямована на дискредитацію української ініціативи щодо експорту зерна та виправдання своїх злочинів. Розглянемо основні російські наративи на цю тему:

1. України використовує «зернову угоду», щоб атакувати Крим.

23 березня і 24 квітня Україна не здійснювала атак на півострів чи інші об'єкти. Росія поширює цей наратив, щоб звинуватити Україну та виправдати блокування зернового коридору і дестабілізувати роботу Чорноморської ініціативи.

2. Українське зерно отруєне.

Російські пропагандисти поширюють брехню, щоб дискредитувати Україну як експортера сільгосппродукції та зашкодити економіці.

3. Зернова угода є комерційним проєктом України.

Російські дипломати в США та Путін заявляли, що Росія готова безоплатно надавати зерно країнам, що розвиваються на противагу Україні, яка нібито не зацікавлена в їхній продовольчій безпеці.

Після розірвання угоди Росією, Україна мала необхідність шукати альтернативні маршрути ЄС для експорту зерна. Пропагандисти повністю знімають провину з Росії та звинувачують Захід у запровадженні санкцій, які порушили умови торгівлі й змусили РФ розірвати угоду, але блокада Росією українських портів, крадіжка зерна та мінування Чорного моря є основними причинами дефіциту продовольства та зростання цін.

Вже після зриву Чорноморської зернової угоди російські пропагандисти взялися за поширення нарративу стосовно блокування українського експорту на кордонах ЄС. Зокрема, пропагандистські твердження були такими:

1. Україна навмисно затримує зерно на кордоні з ЄС, щоб створити дефіцит і підняти ціни.
2. Європейські країни блокують кордон, щоб українське зерно не потрапило на світовий ринок.
3. США хоче використати голод, як основну зброю проти Росії та її союзників.

Але офіційною причиною блокування кордону Польщею, Румунією, Словаччиною, Угорщиною та Болгарією стало прагнення захистити власні сільськогосподарські сектори від різкого падіння цін, яке могло б спричинити масовий імпорт дешевого українського зерна. Хоч обмеження імпорту на рівні Єврокомісії закінчилися 15 вересня 2023 року Польща та Угорщина продовжили їх [22].

З огляду на цю ситуацію росіяни продовжували поширювати пропаганду і сіяти розбрат в українському суспільстві. РФ стверджувала, що Польща може заблокувати український зерновий експорт на 20 років. Пізніше росіяни заявили, що польські далекобійники нібито заблокували 20% українського експорту, прагнучи продовжити війну та отримати вигоду, а

також, що Польща намагається зупинила євроінтеграцію України, а Угорщина блокує фінансову допомогу ЄС.

Зокрема й надалі у 2022-2023 роках росіяни продовжували залякувати українців «Голодомором», «блекаутами» та «важкої зимою». Пропагандисти стверджували, що український народ чекає жахлива зима, а також що двічі стримували «Голодомор» в Україні не завдаючи ударів по критичній інфраструктурі, а тепер українців точно спіткає «чорна зима», адже російська армія може завдавати ударів по енергооб'єктах через відсутність домовленостей з РФ. Пропагандисти поширюють фейку про те, що без російських ресурсів та поступок Україну чекає економічний крах та мільйони жертв, але 80% українців не готові домовлятися та йти на поступки Росії.

Російська пропаганда постійно намагається послабити значення західної зброї, стверджуючи, що Україна її не отримає, і взагалі вона стара, неефективна або ж її занадто мало. ПСО й пропаганда в сукупності працюють над деморалізацією української армії та народу, наголошуючи на тому, що українська армія – це «армія інвалідів» і має величезні втрати на полі бою. РФ стверджує, що в Україні настільки маленький військовий ресурс, що скоро до армії будуть призивати людей з інвалідністю. Такі наративи використовуються для деморалізації українського суспільства, піднесення бойового духу російської армії, нібито з такою армією, як українська буде простіше воювати. *«Рассчитывать на то, что люди с ограничениями здоровья будут воевать так же, как те, у кого со здоровьем все в порядке, не стоит... Большие шансы, что именно такая категория граждан будет активно сдаваться в плен, где точно будет предоставлена медицинская помощь»*, – стверджували росіяни на одному зі своїх онлайн-ресурсів [22].

Розглянемо приклади тез, які використовують пропагандисти:

- Україне никогда не дадут нужную технику.
- Западные танки и самолеты не изменят ситуацию на фронте.
- Украинская армия терпит ужасные потери.

- В Україні будуть мобілізувати людей з інвалідністю.
- НАТО не зможе навчити українських військ нормально воевати.

Кожен раз російські пропагандисти намагаються зачепитися за будь-яку тему, щоб створити хаос в українському суспільстві, так було й тоді, коли Зеленський планував змінити головнокомандувача ЗС України. Російські пропагандисти почали поширювати інформацію стосовно того, що між президентом та головнокомандувачем ЗС України є сильний конфлікт, невдачі на фронті й провальний контрнаступ Зеленський планує скинути на Залужного. Приводом для поширення пропаганди стала стаття британського видання **The Economist**, яка була опублікована 1 листопада 2023, тоді росіяни заявили, що Зеленський замінить Залужного на простішу та менш вільнодумну кандидатуру. Таким чином росіяни намагаються сіяти серед українців «зраду» й недовіру до українського уряду. Пропагандисти виставляють Україну у постійних незгодах і внутрішніх конфліктах. Заяви про «політичне суперництво» між Зеленським і Залужним здається схожим на те, що влада в Києві може перейти до військових і тоді Україна опиниться під керівництвом «хунти». Кремль сподівається, що внаслідок перевороту українська влада втратить легітимність, а також довіру з боку українців та міжнародної спільноти [22].

Російська пропаганда постійно вдається до маніпуляцій та дезінформації, щоб виправдати свої злочини та посіяти розбрат серед українців. Обвинувачення в ПСО стали черговим інструментом для замовчування негодних голосів та приховування власних невдач. Спроби Росії зламати волю українців за допомогою пропаганди провалилися, саме Херсон став яскравим прикладом цього.

РФ під час повномасштабного вторгнення використовує комплекс заходів для маніпуляції свідомістю, зокрема, символи й образи, слогани, повторення ключових фраз та ідей, емоції й дегуманізацію в своїх промовах, дезінформацію і фейки.

Прикладом цьому є поширення агресивної пропаганди серед своїх громадян й на тимчасово окупованих територіях України. У своїх ефірах

російські пропагандисти висловлюються негативно щодо українського народу, влади й з особливою злістю до українських військових, яких вони вважають «фашистами й вбивцями». Через такі висловлювання формуються стійкі негативні асоціації, почуття зневаги та ненависті стосовно українців, таким чином росіяни намагаються показати свою велич й могутність в очах своїх громадян, коли принижують та дегуманізують український народ.

Під час російського вторгнення в Україну особливо важливо дотримуватися інформаційної гігієни, не піддаватися на провокації та завжди тримати руку на пульсі для прийняття правильних рішень!

3.4. Авторські матеріали щодо теми дослідження.

Матеріал № 1.

Авторка написала матеріал на тему «**Блекаут: або як не з'їхати з глузду під час відключень енергії?**», щоб розкрити тему блекаутів під час повномасштабного вторгнення, як інструмент російської пропаганди, а також надати практичні поради щодо дій під час відключень електроенергії.

Матеріал опубліковано на офіційному сайті Чорноморського національного університету імені Петра Могили

БЛЕКАУТ: АБО ЯК НЕ З'ЇХАТИ З ГЛУЗДУ ПІД ЧАС ВІДКЛЮЧЕНЬ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ?

Останні два роки внесли свої корективи в життя кожного з нас. Почалась повномасштабна війна. Через постійні обстріли критичної інфраструктури з боку росіян почалися проблеми з електропостачаннями і теплом в наших домах.

У такі моменти важливо підготувати все необхідне для того, щоб пережити цей непростий час, адже ми звикли, що маємо всі звичні потреби людини такі, як тепло, електроенергія, постійний доступ до інтернету та зв'язок.

У цій статті наведемо кілька корисних порад, як провести час, коли відсутнє електропостачання.

1. Підготуйте все необхідне.

Ліхтарик, лампи, які працюють від USB, свічки, запасні батареї. Все, що може бути додатковим джерелом світла, а також не забувайте про павербанки. Заздалегідь підготуйте запаси води, як питної, так і технічної. Зайвою не буде й газова плита або туристичний газовий пальник, на якому можна буде підігріти їжу. Майте невеликий запас їжі, яка не псується, наприклад, консерви, крупи, чай.

2. "Вільний час"

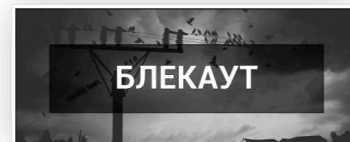
Під час відключень світла можна прочитати книгу, робити письмові завдання або ж грати в настільні гри, якщо має невеликий ліхтар або лампу. Окрім того, якщо вистачить запасу електроенергії, можна на гаджети завантажити фільми, серіали або мультими, які допоможуть вам не нудьгувати.

3. Час з близькими

У блекаут можна провести час зі своєю родиною або ж друзями, наприклад, розповісти історії з життя, дитинства, кумедні ситуації. Окрім того, якщо дозволяє погода, то можна погуляти вулицею.

4. Активність та фізичне здоров'я

Медитуйте, це допоможе вам заспокоїтись і позбутися від негативних думок, виконайте фізичні вправи, які не тільки знімуть напруження в тілі, а й піднесуть вам настрій.

Блекаут може бути несподіваною ситуацією, але правильно використовуючи цей час, ви можете зробити його продуктивним і навіть цікавим. Пам'ятайте про безпеку та розсудливість у всіх діях.

Дар'я Наймитенко,
Студентка 448 групи ЧНУ імені Петра Могили

[\(https://chmnu.edu.ua/blekaut-abo-yak-ne-z-yihati-z-gluzdu-pid-chas-vidklyuch-en-elektroenergiyi/\)](https://chmnu.edu.ua/blekaut-abo-yak-ne-z-yihati-z-gluzdu-pid-chas-vidklyuch-en-elektroenergiyi/)

Матеріал № 2.

Авторка написала матеріал на тему «**Що треба знати про пропаганду в сучасному світі?**», який було опубліковано на офіційному сайті Чорноморського національного університету імені Петра Могили (<https://chmnu.edu.ua/shho-treba-znati-pro-propagandu-v-suchasnomu-sviti/>)

Мета написання матеріалу – розкрити термін «пропаганда» та його ключові характеристики, визначити мету і роль у суспільстві, види та головні інструменти пропаганди.

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО ПРОПАГАНДУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ?

Як ми знаємо, пропаганда — це інструмент, який впливає на світогляд, а також поширює ідеї та моделі поведінки серед суспільства.

Пропаганда використовується для різних цілей, таких як:

- підтримка певної ідеології;
- маніпуляція думкою суспільства;
- мобілізація громадськості;
- створення стереотипів й ворожнечі;
- залучення уваги до важливих проблем чи питань.

Пропаганда спрацює, якщо вона має ефективну стратегію й спрямована на аудиторію, яка не фільтрує інформацію. Вона може змінювати думки людей, навіть якщо ці думки є глибокими й чіткими.

Згідно з істориком Збінеком Земаном існує три види пропаганди:

1. Біла — заявляє про мету й її джерела інформації.
2. Сіра — має неоднозначну мету й джерела інформації.
3. Чорна — прихована та фальшива мета й інформація.

Чорна пропаганда є найнебезпечнішою, оскільки вона найважче піддається виявленню. Вона може використовуватися для поширення дезінформації та підризу довіри до влади. (Збінек Земан: *Маніпуляція Історією: Політична Історіографія та Політична Культура в Республіці Польській після 1989 року*)

Уже з початком розвитку інтернету й появою онлайн-медіа пропаганда змінилася, її ключовими інструментами стали:

- **Медійні канали:** використовуються онлайн-видання й соціальні мережі, телебачення, газети, журнали, радіо тощо;
- **Реклама:** є потужним інструментом, за допомогою якого підтримуються певні політичні й соціальні ідеології;
- **Образи:** створення образів й символів буде ефективно впливати на емоційний стан аудиторії й закріплювати потрібні концепції;
- **Емоції:** використання страху, гніву, жалю дозволяє ще більше проникнути у свідомість індивіда й маніпулювати його думками;
- **Дезінформація:** Поширення фейквої й маніпулятивної інформації використовується для перекручування фактів й формування певних переконань;
- **Публічні заходи:** концерти, фільми, театральні вистави тощо використовуються з метою підтримки конкретних ідей.

У сучасному світі існує безліч інструментів та механізмів, за допомогою яких можна маніпулювати свідомістю не тільки однієї людини, а й повністю суспільством. Інформострі переповнений інформацією на будь-який смак, тому кожна людина може обрати собі інформаційну бульбашку та жити в ній

Дар'я Найдмитенко,
Студентка 448 групи ЧНУ імені Петра Могили

Матеріал № 3.

Авторка написала матеріал на тему «**Психологія пропаганди: як вона впливає на психіку людини?**», який було опубліковано на офіційному сайті Чорноморського національного університету імені Петра Могили (<https://chmnu.edu.ua/psihologiya-propagandi-yak-vona-vplivaye-na-psihiku-lyudini/>)

Матеріал було написано, щоб розкрити важливість вивчення психології пропаганди та окреслити її найпопулярніші психологічні техніки, а також визначити з якою метою використовується психологія пропаганди.

У світі, де інформація надходить звідусіль, де фейкові новини та дезінформація ширяться блискавично, важливо розуміти, як пропаганда може впливати на нашу психіку.

Чому важливо вивчати психологію пропаганди?

Вивчення психології пропаганди є важливим, оскільки це сприяє розпізнаванню методів її технік маніпулювання, розвитку навичок критичного мислення, відстоюванню своїх переконань і протистояти маніпуляції, а також опанування психології пропаганди може допомогти захистити демократію та свободу слова. Тому, беззаперечно, вивчення цього напрямку є важливим для кожної людини, яка не хоче опинитися в маніпуляційній пастці.

Найпопулярніші психологічні техніки пропаганди:

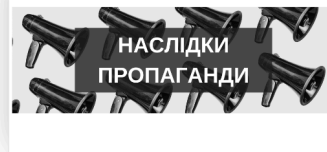
- 1. Апетювання до емоцій:** Використання емоцій, таких як страх, гнів, гордість, ненависть, для впливу на думки та поведінку людей. Розглянемо приклад емоції страх: *"Якщо ви не проголосуєте за нашого кандидата, то країну чекає хаос і занепад!"*
- 2. Брехня та брехливість:** Техніка базується на нечесності та брехливості, а саме перехід на особистості, дифаміацію, напівправду, велику брехню. Наприклад, *"Він неодавня і нічого не досяг, не слухайте його!"*
- 3. Навішування ярликів:** Дискредитація людей або їхніх ідей стереотипами, щоб знецінити відповідний погляд. Розглянемо приклад стереотипізації: *"Всі політичні діячі хорушівники, їм не можна довіряти у жодному разі!"*
- 4. Повторення:** Закріплення повідомлення у свідомості людей за допомогою гасел, слоганів, постійного повторення. Наприклад, *"Сила в нашій єдності, і тільки в нашій єдності!"*
- 5. "Гало-ефект":** Створення позитивного образу людини, ідеї, продукту, щоб люди усвідомлювали їх більш сприятливо. Розглянемо приклад ідеалізації: *"Наш кандидат найтитуришій і найкращих з усіх інших!"*
- 6. "Ефект Барнума":** Використання розгвинуваних загальних тверджень, які люди схильні сприймати як особисті і правдиві. Наприклад, *"Ви незвичайна людина і маєте великий потенціал."*
- 7. "Ефект третьої особи":** Подання інформації як думки "третьої особи", а не пряма апітація, щоб уявлятися більш об'єктивною. Наприклад, *"Експерти вважають... Вчені провели дослідження..."*
- 8. "Ефект первинності":** Коли людина стикається з суперечливою інформацією, то вона зазвичай вірить тій, яка надійшла першою, адже потім утворений погляд стає змінити важко.
- 9. "Нога у двірях":** Починати з невеликого прохання, з яким люди легко погодяться, а потім поступово збільшувати свої вимоги. Розглянемо приклад: *"Можна поставити вам декілька коротких питань?"*
- 10. "Маневр на відволікання уваги"** Використання емоційно заряджених тем, щоб відвернути людей від важливих проблем. Наприклад, обговорення скандальних подій, щоб відвернути увагу від важливих питань у будь-якій галузі.

Пропаганда використовує різні психологічні техніки, щоб маніпулювати людьми й кардинально змінювати їхній світгляд. Зазвичай, метою таких технік є вплив на психіку людини, але вони можуть не тільки впливати, а й спотворювати думки, емоції та поведінку і в деяких випадках призводять до психологічних розладів.

Психологія пропаганди — це галузь знань, яка може надати інформацію, з одного боку, як маніпулювати широкими масами людей, а з іншого, як протистояти цим маніпуляціям. Розуміння психології пропаганди, її аспектів і технік, може допомогти вам аналізувати й критично сприймати інформацію, а також розпізнавати потенційні спроби маніпуляції!

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПРОПАГАНДИ

Як ми знаємо, пропаганда справляє негативний вплив і змінює наші переконання, часто, наслідки пропаганди можуть бути надто серйозними. Зловживання пропагандою може призвести до порушення прав людини, політичної нестабільності й загрози демократії.

Основні наслідки негативної пропаганди:

- Придушення правди:** Пропаганда активно використовується для цензури інформації й пригнічення різноманітних думок, що обмежує доступ людей до правдивої інформації й підірває їхню здатність приймати об'єктивні рішення. Наприклад, у КНР де влада стримує будь-яку критику й поглядів правди про політичні або економічні проблеми часто приховується або ж спотворюється.
- Поширення дезінформації:** Пропаганда часто використовує неправдиву або оманливу інформацію для досягнення своїх цілей. Це може призвести до того, що люди будуть вірити у фейку, а також це шкодить довірі до авторитетних джерел інформації та ускладнює прийняття об'єктивних рішень. Наприклад, у 2019 році під лавдами COVID-19 поширювалися фейки, що вакциновані люди стають мавпітими, тобто до них прилипають металеві предмети.
- Маніпулювання людьми:** Пропаганда використовує різні емоційні маніпуляції, щоб змусити індивіду робити те, що вигідно пропагандистам. Це призводить до бездумних рішень, які можуть нашкодити не тільки особі, а й іншим навколо неї. Наприклад, під час виборів використовуються маніпуляції в соціальних мережах, такі як розпосередження фейків і спекуляцій, які мають викликати у читачів обурення, страх і гнів, для досягнення певної політичної мети.
- Розкол суспільства:** Пропаганда може роз'єднувати суспільство, використовуючи мову ворожнечі, поглиблює розбіжності між різними групами суспільства, тим самим загрожуючи соціальній єдності й конфлікту всередині суспільства. Наприклад, у конфліктах пропагандисти можуть використовувати мовне питання в країні, тим самим розколюючи суспільство і викликаючи ворожнечу між людьми.
- Політична нестабільність:** Пропаганда стає причиною політичної нестійкості, яка викликає недовіру до політичних діячів й погіршено відносин з іншими країнами. Наприклад, деякі політичні партії можуть використовувати пропаганду для підривання довіри до опонентів і самого демократичного процесу виборів.
- Критичне мислення:** Пропаганда послаблює здатність аналізувати й перевіряти на достовірність надану інформацію, що сприяє зникненню критичного мислення людини. Наприклад, у навчальних закладах можуть бути представлені прозари або підручники, які спрямовані на формування певних ідей та переконань, які пригнічують критичне мислення й сприяють подальшому сприйняттю інформації без перевірки.
- Психічне здоров'я:** Пропаганда негативно впливає не тільки на думки й переконання людини, а й на його психічне здоров'я. Часто пропаганда проковує агресію, тривогу, депресивний стан та інші психічні розлади. Наприклад, поширення фейків про загрозу ядерного вибуху можуть призвести до паніки серед населення і загострення психічних проблем.

Пропаганда — серйозна проблема сучасного суспільства і часто має негативні наслідки, а саме маніпуляції, порушень прав людини, розколу суспільства і психічних розладів — це лише деякі з них.

Кожній людині необхідно усвідомлювати потенційні негативні наслідки пропаганди й активно діяти для захисту інформаційної свободи та об'єктивності, зокрема, шляхом розвитку медійної грамотності й критичного мислення в суспільстві.

Дар'я Найтменко.

Матеріал № 4.

Авторка написала матеріал на тему «Негативні наслідки пропаганди», який опубліковано на офіційному сайті Чорноморського національного університету імені Петра Могили

(<https://chmnu.edu.ua/negativni-naslidki-propagandi/>) Основною метою написання матеріалу було визначення основних наслідків негативної пропаганди та результат її впливу.

Матеріал № 5.

Авторка написала матеріал на тему «**7 корисних порад: як не стати заручником пропаганди**», який опубліковано на офіційному сайті Чорноморського національного університету імені Петра Могили. (<https://chmnu.edu.ua/7-korisnih-porad-yak-ne-stati-zaruchnikom-propagandi/>)

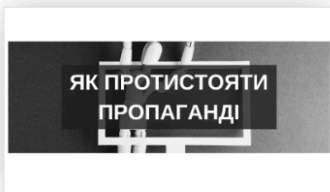
Основною метою написання матеріалу є розкриття 7-ми основних порад для протидії пропаганди у сучасних реаліях.

7 КОРИСНИХ ПОРАД: ЯК НЕ СТАТИ ЗАРУЧНИКОМ ПРОПАГАНДИ

У сучасному світі, насиченому інформацією й новинами, іноді буває важко визначити, що є правдою, а що брехнею. Пропаганда встигла стати не лише інструментом політичних режимів, але й поширилася через соціальні мережі, мас-медіа й навіть особисті розмови.

Кожен з нас може стати заручником цього інформаційного впливу, несеїдому віддавши перевагу підробленим фактам чи однобичним поглядам. Є багато способів, щоб захистити себе від маніпуляцій та пропаганди, щоб зберегти своє аналітичне й незалежне мислення.

У цій публікації ми розглянемо 7 корисних порад, як не стати заручником пропаганди, які допоможуть уникнути маніпуляцій, хибних тверджень і розвинути критичне мислення в епоху постійного потоку інформації.

1. **Думайте критично:** Не варто вірити першій інформації, яку ви чуєте або бачите. Шукайте схожу інформацію з інших джерел чи її підтвердження, ставте питання, наприклад:

- Хто автор цієї інформації?
- Яка мета цієї інформації?
- Чи є у мене підстави довірити цьому джерелу?

2. **Звертайте увагу на джерело:** Перевірте і переконайтесь, що джерело надійне й неупереджене. *Звертайте увагу на такі важливі деталі:*

- Репутацію джерела.
- Наявність фактів і посилань на джерела.
- Рівень емоційності та суб'єктивності у публікаціях.

3. **Емоції ≠ факти:** Будьте обережні з емоціями, адже пропаганда доволі часто використовує емоційні прийоми, щоб маніпулювати людьми. Не дозволяйте емоціям затьмарити ваш розум. *Звертайте увагу на такі важливі деталі:*

- Використання емоційних слів та образів.
- Гіперболізацію приниження.
- Заклики до негайних і бездумних рішень.

4. **Перевіряйте факти:** Ознайомившись з новою інформацією, завжди намагайтесь знайти підтвердження інформації з інших джерел, перевіряйте дані або шукайте спростування. *Якщо важко перевірити факти, то поставте такі питання:*

- Чи є це джерело надійним?
- Чи актуальна в ньому інформація?
- Чи є альтернативні думки щодо цієї проблеми?
- Чи існують факти, які суперечать цій інформації?

5. **Не вірте заголовкам:** Заголовки сенсаційні й не завжди відображають зміст публікації, тому перш ніж вірити й піддаватися емоціям, варто прочитати статтю повністю і вже робити висновки.

6. **Не поширюйте невідвержену інформацію:** Не поширюйте чулки й не пересилайте неперевірені повідомлення. Завжди перевіряйте інформацію, перш ніж ділитися нею з іншими людьми.

7. **Ставайтесь скептично до інформації:** Це найважливіший захист від будь-якої пропаганди. Скептицизм й критичне мислення передбачає здатність аналізувати інформацію, ставити питання й робити власні висновки, адже пропаганда має складні й витончені прийоми.

Критичне мислення, перевірка фактів і джерел інформації, емоційний контроль й скептицизм — це ключові інструменти для захисту від маніпуляцій. Не дозволяйте емоціям затьмарити ваш розум. Будьте пильні та завжди критично оцінюйте інформацію, яку ви отримуєте!

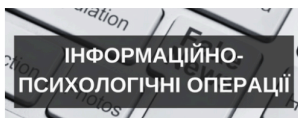
Дар'я Наймитенко,

студентка 448 групи ЧНУ імені Петра Могили

Матеріал № 6.

Авторка написала матеріал на тему «**Як російське ІІСО впливає на українське суспільство?**», щоб проаналізувати мету та вплив ІІСО, яке проводить Росія проти українського суспільства, розкрити методи й наслідки ІІСО.

“Як російське ІПСО впливає на українське суспільство?”

Війна на інформаційному фронті не менш жорстока, ніж на полі бою. Росія використовує інформаційно-психологічні операції, як один з головних інструментів для досягнення своїх цілей в українському інформаційному просторі.

ІПСО часто спрямовані на маніпулювання суспільною думкою, розпалювання ворожнечі, а також дестабілізацію політичної ситуації й підриву морального духу українців.

Для ширшої картини важливо розглянути методи ІПСО, які часто практикуються росіянами:

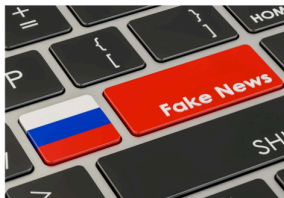
- Дезінформація: Поширення фальшивої інформації, мета якою є сіяння паніки серед суспільства, а також введення в оману.

- Пропаганда: Використовується з метою нав'язування певної думки. Часто через емоційне маніпулювання й дегуманізацію.

- Розпалювання ворожнечі: Штучне створення конфліктів й ворожнечі між різними групами населення, що загрожує соціальній єдності всередині суспільства.

- Фейкові акаунти: Створення фальшивих акаунтів у соціальних мережах для поширення дезінформації та розпалювання ненависті.

- Хакерство: Викрадення, маніпулювання даними, блокування сайтів, а також поширення шкідливої інформації з файлів й посилань.

Ці методи ІПСО мають незворотні наслідки для українців, які перебувають під впливом російських пропагандистів.

Які ж саме наслідки російської дезінформації ми вже можемо помітити в українському суспільстві вже зараз?

- **Тривога й паніка:** Стикаючись з неправдивою інформацією в інтернет-ресурсах, а саме новинах, телеграм-каналах, Tik-Tok, часто люди відчувають ненависть, страх, тривогу, невпевненість у завтрашньому дні.

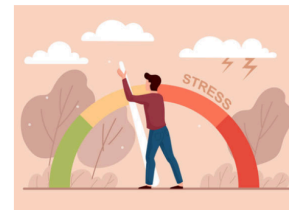
- **Розкол суспільства:** ІПСО призводить до розколу суспільства, адже більшість з людей прислуховуються до різних наративів й думок щодо того чи іншого народу. Це призводить до ненависті та недовіри один до одного.

- **Підрив довіри до влади:** Російське ІПСО постійно намагається дискредитувати українську владу, а також посягти повну недовіру до неї.

- **Деморалізація:** Поширення інформації про поразки української армії й успіхи російської можуть призвести до морального занепаду, як серед військових, так і мирного населення.

Інформаційна війна триває понад 10 років це від початку вторгнення Росії в Україну у 2014 році, тому важливо критично мислити, перевіряти факти й джерела інформації, тримати емоційний контроль й скептицизм.

ІПСО — це небезпечний інструмент, який може завдати серйозної шкоди українському суспільству. Не дозволяйте емоціям затьмарити ваш розум, Будьте пильні, завжди критично оцінюйте інформацію, яку ви отримуєте!

СТУДЕНКА 448 НАЙМИТЕНКО ДАР'Я

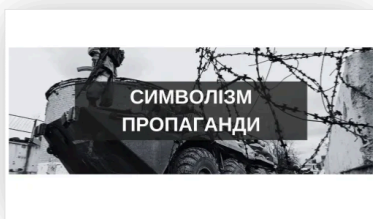
СТУДЕНКА 448 НАЙМИТЕНКО ДАР'Я

Матеріал опубліковано в газеті «ВАГАНТ» Чорноморського національного університету імені Петра Могили
(file:///C:/Users/darya/Downloads/Vagant,%20NO%208,%20%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%8F,%20%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%8F.pdf)

Матеріал № 7.

Авторка написала матеріал на тему «Меседжі та символи: Що використовує РФ на тимчасово окупованих територіях України?», який опубліковано на офіційному сайті Чорноморського національного університету імені Петра Могили (<https://chmnu.edu.ua/mesedzhi-ta-simvoli-shho-vikoristovuye-rf-na-timchasovo-okupovanih-teritoriyah-ukrayini/>)

Основною метою написання матеріалу є розкриття основних меседжів та символів, які використовує Росія на тимчасово окупованих територіях України.

Ще до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну інформаційний простір на тимчасово окупованих територіях піддавався значним змінам. Російська влада запровадила жорстку цензуру, обмежила доступ до українських медіа й активно поширює власну пропаганду.

У цій публікації ми розглянемо основні меседжі й символи, які поширюються на тимчасово окупованих територіях через медіа, телебачення, радіо й друковані видання.

Основні меседжі пропаганди:

- **Денацифікація/Демілітаризація:** Російські пропагандисти позиціонують війну, як вимушений захід, який спрямований на захист Росії від агресії з боку НАТО.
- **Порятунком Донбасу:** Пропагандисти просують нарратив, що вони захищають населення Донбасу від українського утиксу.
- **Негативний образ:** Зазвичай, у будь-яких російських джерелах українці зображуються як «нацисти», «фашисти» та «вбивці».
- **Українці не готові до переговорів:** Влада РФ ширить меседж, що український уряд не хоче закінчувати війну, тому не погоджується на «мирні переговори».
- **Антизахідна позиція:** Російські пропагандисти звинувачують Захід у підтримці й озброєнні «нацистського режиму», що призводить до більшої ескалації конфлікту.
- **України не існує:** Пропагандисти давно поширюють нарратив про те, що України як держави не існує, адже вона є частиною Росії.
- **Звільнення та возз'єднання народів:** З боку Росії вторгнення позиціонується, як «звільнення етнічних росіян» на території України, а також «возз'єднання», як виправдання стосовно захоплення території, адже війна ведеться за історичну справедливість.
- **Кинули:** На ТОТ поширюються нарративи стосовно того, що український уряд кинув населення й вони їм більше не потрібні, тому Росія готова прийняти їх у свою «родину».

Це найпопулярніші нарративи серед російських пропагандистів, які ширяться, як в Росії, так і на ТОТ України. Далі розглянемо символи, які використовує російська пропаганда:

- «Z», «V», «O» – Літери використовуються, як символи підтримки війни в Україні та російської армії. Зокрема, використовують на військовому та цивільному транспорті, флешмобах, одязі та ін.
- Георгіївська стрічка – Використовується для військових нагород, зокрема є символом підтримки війни, а також її пов'язують з «доблесними» минулими Росії.
- Прапор СРСР – Використовують для вираження ностальгії за Радянським Союзом і його «могутністю», пов'язують війну в Україні з перемогою над нацизмом у Другій світовій війні.

Російська пропаганда на тимчасово окупованих територіях України використовує широкий спектр меседжів і символів, щоб виправдати війну та здобути підтримку населення.

Меседжі та символи, які використовує РФ, ґрунтуються на брехні та маніпуляціях. Російська пропаганда намагається спотворити реальність, щоб виправдати свою агресію проти України. Важливо критично ставитися до отриманої інформації, не піддаватися маніпуляціям й шукати альтернативні й перевірені джерела.

Дар'я Наймченко,

студентка 448 групи ЧНУ імені Петра Могили

Висновки до розділу 3.

Інформаційна пропаганда на тимчасово окупованих територіях України є серйозною проблемою і має значний вплив на життя людей, які перебувають під окупацією.

Російська влада використовує пропаганду як головний інструмент для контролю над населенням, основне прагнення це дезінформувати людей, прищепити їм лояльність до окупантів та деморалізувати український опір.

Росіяни застосовують різні канали для поширення пропаганди, зокрема: телебачення, радіо, медіа, інтернет-ресурси та соціальні мережі. Окрім того, окупанти утискають людей, що може загрожувати їхньому життю.

Пропаганда має негативний вплив на людей та призводить до деструктивного мислення, ненависті, розбрату та насильства.

Україна повинна намагатися протистояти інформаційній пропаганді Росії на ТОТ, наприклад:

- Підтримувати українські медіа, які будуть поширювати достовірну інформацію для жителів ТОТ.
- Створювати та підтримувати канали соціальних мереж та інших платформ, які надають об'єктивну інформацію громадськості.
- Вчити людей медіаграмотності, критично оцінювати інформацію, розпізнавати фейки та дезінформацію.
- Привертати увагу світової громадськості й залучати міжнародну підтримку щодо проблеми інформаційної пропаганди на ТОТ і протидії їй.

Не менш головною метою для української держави має залишатися протистояння інформаційній пропаганді на ТОТ, адже це допоможе зберегти життя людей, захистити їх від впливу і маніпуляцій, а також сприяти поверненню окупованих територій під контроль України.

ВИСНОВКИ

Пропагандистська комунікація на тимчасово окупованих територіях залишається одним із складних явищ під час російсько-української війни. Від початку 2014 по 2023 роки окуповані Росією території стали справжнім полем інтенсивної інформаційно-пропагандистської війни. Російська влада активно використовує купу комунікаційних каналів, щоб зомбувати населення і мати повноцінний вплив на їхню думку та поведінку. Окрім того, російська влада вдається до маніпуляцій населення й намагається легітимізувати свою присутність на окупованих територіях, але й паралельно підірвати довіру до українського уряду.

У дипломній роботі досліджено специфіку пропаганди в анексованому Криму, передумови створення сепаратистського руху, зокрема зародження риторики щодо «права порушити питання про перегляд кордонів» АРК, інформаційно-пропагандистські кампанії, стратегії й техніки, які були використані для зміни поглядів й сіяння розбрату в суспільстві. Одним з важливих аспектів дослідження було розкриття пропагандистських наративів, які застосовувались Російською Федерацією під час підготовки анексії Криму та після.

Стосовно пропаганди на сході України було досліджено російсько-українські відносини під час військової ескалації Росії на Донбасі, а також передумови розгортання конфлікту і яким чином проходила підготовка до окупації, зокрема, розхитування ситуації в регіоні, мітинги та протести, захоплення адміністративних будівель, атаки проукраїнських мітингувальників тощо. Досліджено кількість залучених людей у проведенні сепаратистських мітингів, а також подальші дії російських спецслужб й військових у виконанні спецоперації по дестабілізації й захопленні влади в окремих регіонах Донбасу.

Окрім того, у дипломній роботі було досліджено організаційні елементи проведення референдумів на ТОТ, а також заклики сепаратистської влади взяти участь у голосуванні за «незалежність республік», зокрема було

розглянуто процес проходження референдумів, а також яким чином окупаційна влада завищувала рейтинги на т.зв. виборах. Авторка дипломної роботи дослідила вплив російської пропаганди на дітей, а також яким чином висвітлювався український уряд для людей з окупованих територій на той час.

В ході дослідження проведеного в рамках дипломної роботи було з'ясовано, що російська пропаганда намагалася підірвати моральний стан жителів окупованих територій, а також підсилити її ненависть до української влади, створюючи меморіали людей, яких «вбила Україна».

Під час написання дипломної роботи автор дослідив, що окупаційна влада впливала на культурну сферу життя людей на ТОТ, а також не виключенням були люди з підконтрольною Україні територіям. Було досліджено повний спектр дій, які застосовувала Росія на окупованих територіях, а також розглянуто основні наративи російської пропаганди на Донбасі.

Дипломна робота містить результати дослідження стосовно російської пропаганди під час повномасштабного вторгнення, її зародження та основні наративи, які й донині використовуються пропагандистами РФ. Об'єктом дослідження дипломної роботи є основні канали через які шириться російська пропаганда, а також напрямки антиукраїнської обробки населення Росії й на ТОТ.

Під час дослідження було з'ясовано яку символіку, образи, слогани, ідеї, дезінформацію просуває РФ під час російсько-української війни, а також які наслідки має така пропагандистська комунікація.

Важливо зазначати, що пропаганда – це цілеспрямований вплив на інформаційний простір з метою формування думок, переконань та поведінки людей. Її основна мета це – досягти політичних, соціальних або інших цілей шляхом поширення певної ідеології, поглядів або позицій серед широкого загалу. У дипломній роботі було досліджено, яким чином Російська Федерація впливає на думки та переконання людей на ТОТ, щоб досягти своїх імперіалістичних цілей.

Пропагандистська кампанія на окупованих територіях має значний вплив на людей. Багато хто був змушений жити в інформаційному вакуумі, маючи доступ лише до проросійських медіа, які призводять до зростання підтримки окупаційної влади серед частини населення, але не менш важливо зазначити, що деяка частина людей на окупованих територіях зберегла стійкість до пропаганди та продовжує підтримувати Україну.

Пропагандистська комунікація на тимчасово окупованих територіях України є серйозною проблемою, яка потребує комплексного вирішення. Доступ до правдивої та неупередженої інформації є ключовим фактором у протистоянні російській пропаганді в Україні на тимчасово окупованих територіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 100 БРЕХЛИВИХ РОСІЙСЬКИХ НАРАТИВІВ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ. Sprotyv G7. URL: <https://sprotyv7.com.ua/wp-content/uploads/2023/06/100-російських-наративів-в-про-війну.pdf> (дата звернення: 23.04.2024).
2. 8 методів пропаганди: як люди перетворюються на зомбі. Закон Бізнес. URL: <https://zib.com.ua/ua/151037.html> (дата звернення: 20.04.2024).
3. Анексія Криму потрібна для захисту росіян. Вже таке чули, подібну схему застосовували нацисти для «захисту німців» в чотирьох країнах. Заборона. URL: <https://zaborona.com/rozvinchuyemo-shhe-sim-mifiv-pro-krym/> (дата звернення: 12.05.2024).
4. В Донецьке появились билборды с агитацией за референдум 11 мая. Кореспондент.net. URL: <https://korrespondent.net/ukraine/politics/3359704-v-donetske-poiavylys-byllbor-dy-s-ahytatsyei-za-referendum-11-maia> (дата звернення: 17.05.2024).
5. Витоки та основні засади Просвітництва. Політологія бібліотека. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-4466.html> (дата звернення: 14.04.2024).
6. КОНТРПРОПАГАНДА VS ПРОПАГАНДА В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОГО ЗБРОЙНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНУ. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/52.pdf (дата звернення: 23.06.2024).
7. Ліпкан В. Зміст пропаганди на сучасному етапі. Глобальна Організація Союзицького Лідерства. URL: <https://goal-int.org/zmist-propagandi-na-suchasnomu-etapi/> (дата звернення: 14.04.2024).
8. Медаль «За повернення Криму», 2023. Заборона. URL: <https://zaborona.com/pyat-golovnyh-mifiv-pro-krym-zvidky-vony-vzyalysya-i-s-hho-z-czum-robyty/> (дата звернення: 12.05.2024).

9. Народ Донбасу і культурна зброя росіян. Опора. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/narod-donbasu-i-kul-turna-zbroya-rosiyan-25176> (дата звернення: 22.05.2024).
10. П'ять головних міфів про Крим. Звідки вони взялися і що з цим робити. Заборона. URL: <https://zaborona.com/pyat-golovnyh-mifiv-pro-krym-zvidky-vony-vzvalysya-i-s-hho-z-czum-robyty/> (дата звернення: 12.05.2024).
11. Портрет Богдана Хмельницького, Вільгельм Гондіус, 1651 рік. Портрет Іслама Герая III, автор невідомий., 2023. Заборона. URL: <https://zaborona.com/pyat-golovnyh-mifiv-pro-krym-zvidky-vony-vzvalysya-i-s-hho-z-czum-robyty/> (дата звернення: 12.05.2024).
12. ПРИКЛАДНІ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ. Запорізький національний університет. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/567224/mod_resource/content/0/Ostrovskaya_Applied_social.pdf (дата звернення: 20.04.2024).
13. Пропаганда Радянського Союзу під час Другої світової війни. Сумський державний університет, 2015 URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/40515/1/Korenjeva_Nazarov.pdf (дата звернення: 03.06.2024).
14. ПРОПАГАНДА ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ. Вісник Національного університету оборони України. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/288547/284361> (дата звернення: 26.05.2024).
15. Пропаганда. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Пропаганда> (дата звернення: 20.04.2024).
16. Пропаганда. ПСИХОЛОГІС Енциклопедія практичної психології. URL: <http://psychologis.com.ua/propaganda.htm> (дата звернення: 03.06.2024).
17. Псевдореферендуми у Донецьку і Луганську: рік по тому. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27009274.html> (дата звернення: 17.05.2024).

18. Референдум в Донецке, 11 мая 2014 года, 2017. Вчасно. URL: <https://vchasnoua.com/news/my-predstavit-ne-mogli-chem-eto-zakonchitsya-zhitieli-donbassa-o-psevdoferendume-11-maya-2014-goda> (дата звернення: 17.05.2024).
19. Референдумы в ЛДНР: Как уплывал Донбасс, 2016. Кореспондент.net. URL: <https://korrespondent.net/ukraine/3681653-referendumu-v-ldnr-kak-uplyval-donbass> (дата звернення: 17.05.2024).
20. Смолій В., Якубова Л. Русский мир на Донбасі та в Криму: історичні витоки, політична технологія, інструмент агресії. Національна академія наук України. Інститут історії України. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013907> (дата звернення: 12.05.2024). (с. 57-58)
21. Ставнюк В. Фемісткол і Афіни: діяльність Фмістокла в контексті еволюції афінського поліса. Чтиво. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Stavniuk_Viktor/Femistokl_i_Afiny_diialnist_Femistokla_v_konteksti_evoliutsii_afinskooho_polisa.pdf (дата звернення: 14.04.2024). с 164
22. Страх і ненависть у 2023 році: Як російська пропаганда намагалася поляризувати українське суспільство за допомогою телеграму. ДетекторМеїда. URL: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/33872/2023-12-30-strakh-i-nenavyst-u-2023-rotsi-yak-rosiyska-propaganda-namagalasya-polyaryzuvaty-ukrainske-suspilstvo-za-dopomogoyu-telegramu/> (дата звернення: 23.05.2024).
23. Туранський М. О. Пропагандистська кампанія росії у підготовці до анексії кримського півострова. Військово-історичний меридіан. URL: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/04.10.2017/pdf/VIM_17_2017-67-80.pdf (дата звернення: 10.05.2024). (с. 69)
24. Указ Президії Верховної Ради СРСР “Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР”, 2023. Заборона. URL:

<https://zaborona.com/pyat-golovnyh-mifiv-pro-krym-zvidky-vony-vzyalysya-i-s-hho-z-czym-robyty/> (дата звернення: 12.05.2024).

25. Українка обнаружила свою фотографію с дѣтьми в вышиванках на билборде в поддержку аннексии Херсона, 2022. Lithuanian National Radio and Television. URL: <https://www.lrt.lt/ru/novosti/17/1767780/ukrainka-obnaruzhila-svoiu-fotografiiu-s-det-mi-v-vyshivankakh-na-bilborde-v-podderzhku-anneksii-khersona> (дата звернення: 26.05.2024).

26. Шляхи щодо протидії інформаційній пропаганді обговорили у снау. Сумський національний аграрний університет. URL: <https://snau.edu.ua/shlyaxi-shhodo-protidii-informacijnij-propagandi-obgovorili-u-snau/> (дата звернення: 26.04.2024)

27. Як виглядає бюлетень для голосування на "референдумі ДНР", 2014. Сьогодні. URL: <https://www.segodaya.ua/ua/regions/donetsk/kak-vyglyadit-byulleten-dlya-golosovaniya-na-referendume-dnr-518378.html>(дата звернення: 17.05.2024).

28. Як змінювалася російська пропаганда за рік повномасштабного вторгнення. По той бік новин. URL: <https://behindthenews.ua/spetsproiekti/po-toy-bik-viyni/yak-zminyuvalasya-rosiyska-propaganda-za-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-425/> (дата звернення: 23.05.2024).

29. Critical thinking. Cuesta College. URL: https://www.cuesta.edu/student/resources/ssc/study_guides/critical_thinking/103_think_logic_errors.html (date of access: 20.04.2024).

30. DOMESTIC PROPAGANDA IN WARTIME. UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM. URL: <https://exhibitions.ushmm.org/propaganda/1939-1945-war/war-and-genocide> (date of access: 03.06.2024).

31. Factoids, dishonesty, and propaganda in the middle ages. INSTITUTE FOR ADVANCED STUDY. URL:

<https://www.ias.edu/ideas/2012/hayward-historical-texts> (date of access: 14.04.2024).

32. Propaganda in the SWANA Region. AL FUSAIC. URL: <https://www.alfusaic.net/blog/amplify/propaganda-in-the-swana-region> (date of access: 14.04.2024).

33. Sifuentes J. The Propaganda of Octavian and Mark Antony's Civil War. WORLD HISTORY ENCYCLOPEDIA. URL: <https://www.worldhistory.org/article/1474/the-propaganda-of-octavian-and-mark-antonys-civil/> (date of access: 14.04.2024).

34. Smith B. L. Propaganda. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/propaganda> (date of access: 14.04.2024).

35. Social Psychology: An Analysis of Social Behavior. Brock University. URL: https://brocku.ca/MeadProject/Young/1930/1930_27.html (date of access: 26. 04. 2024)